

Etika masmédií k znevýhodněným sociálním skupinám v dnešní společnosti - senioři

Martina Havelková

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických věd
akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina Havelková**
Osobní číslo: **H16411**
Studijní program: **B5350 Zdravotně sociální péče**
Studijní obor: **Zdravotně sociální pracovník**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Etika masmédií k znevýhodněným sociálním skupinám v dnešní společnosti – senioři**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Příprava teoretické části, vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociální práce, etiky a masmédií.
Příprava metodik výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu prostřednictvím review.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GLUCHMAN, Vasil. Úvod do etiky. Brno: Tribun EU, 2008. ISBN 978-80-7399-552-2.

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.

PLAISANCE, Patrick Lee. Media Ethics: Key Principles for Responsible Practice. Los Angeles: Sage, 2014. ISBN 978-1-4522-5808-9.

TOMEŠ, Igor a Kateřina ŠÁMALOVÁ. Sociální souvislosti aktivního stáří. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3612-2.

ŽANTOVSKÝ, Petr. Média a politika v digitálním světě. Vendryně: Beskydy, 2018. ISBN 978-80-87431-47-4.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. RNDr. Jaroslava Pavelková, CSc.

Ústav zdravotnických věd

Datum zadání bakalářské práce:

5. prosince 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

17. května 2019

Ve Zlíně dne 5. prosince 2018

doc. Ing. **Ařezka Lengálová, Ph.D.**
děkanka

Mgr. **Jana Doleželová**
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 13.5. 2019

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Dissertace, diplomová, bakalářská a rigorózní práce odezvané uchazečem k obhajobě musí být otič nejmenší pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracovních vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisk, výpis nebo rozmnoženiny.*

(3) *Plán, že odezvaním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li někdo na úkol přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené zákonnou osobou nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školnímu či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Udělí-li autor takového díla udělit svolení bez výhradu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení obvyklého příjmu jeho vůči u soudu. Ústanovení § 35 odst. 3 závažně nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užívat či poskytnout jinému licenční, není-li to v rozporu s oprávněným zájmem školy nebo školního či vzdělávacího zařízení*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla v případě jin důstojného v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělné dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je věnována sociální etice, která představuje normy a zásady morálky usměrňující chování ve společnosti a jejímu promítání do masmédií, které předávají a šíří informace veřejnosti. Na základě zprostředkovaných informací masmédiá ovlivňují vztahy a přístupy mezi lidmi ve společnosti, v řešeném případě k znevýhodněným spoluobčanům – cílová skupina seniorů. Cílem bakalářské práce je zjistit, do jaké míry jsou masmédiá schopna ovlivňovat, a to pozitivně či negativně, postoje majoritní společnosti k marginálním skupinám obyvatel prostřednictvím sdílených informací. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá pojmy jako masmédiá, etika, sociální skupiny. Praktická část je věnována analýze masmédií, sledování prezentací sociálních pořadů v médiích. Výzkumné šetření je provedeno pomocí kvantitativně-kvalitativního výzkumu, technikou review a obsahové analýzy sociálních otázek v médiích, v tomto případě TV. Součástí práce jsou i návrhy, jak by společnost i masmédiá mohla přispět k zlepšení často nepříznivých postojů k znevýhodněným skupinám, v námi cílené sociální skupině seniorů, a to prostřednictvím pozitivní medializace sociálních problémů v současné postmoderní době.

Klíčová slova: Etika, morálka, masmédiá, senior, znevýhodněné sociální skupiny

ABSTRACT

The bachelor thesis is devoted to social ethics, which represents the norms and principles of morality regulating the behaviour in society and its projection into the mass media they transmit and spreading information to the public. On the basis of mediated information, the mass media influence relationships and attitudes among people in society, in the case of disadvantaged co-citizens - the target group of seniors. The aim of the bachelor thesis is to find out to what extent the mass media are able to influence, and positively or negatively, the attitudes of the majority society to marginal groups of the population through shared information. The thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part deals with terms such as mass media, ethics, social groups. The practical part is devoted to the analysis of mass media, monitoring the presentation of social programs in the media. The research is conducted using quantitative-qualitative research, review techniques and content analysis of social issues in the media, in this case TV. The thesis also includes suggestions on how society and the mass media could contribute to improving the often unfavourable attitudes towards disadvantaged groups in the current postmodern era.

vourable attitudes towards disadvantaged groups, in the social seniors targeted by us, through positive media coverage of social problems in the current postmodern age.

Keywords: Ethics, Morality, Mass media, Senior, Disadvantaged social groups

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala doc. RNDr. Jaroslavě Pavelkové, CSc., za její odborné rady a připomínky, které mi pomohly k vypracování této bakalářské práce. Poděkování patří i mé rodině a příteli Rostislavovi za podporu a trpělivost, kterou mi během celého studia poskytovali.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	14
1 ETIKA A MORÁLKA	15
1.1 ETIKA.....	15
1.2 DĚJINY ETIKY.....	16
1.2.1 Antická etika.....	16
1.2.2 Středověká etika.....	16
1.2.3 Novověká etika.....	17
1.3 MORÁLKA.....	17
1.4 ETIKA A MORÁLKA V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI.....	18
2 ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK A MORÁLNĚ ETICKÉ PROBLÉMY	20
3 ZDRAVOTNĚ A SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ SOCIÁLNÍ SKUPINY	22
3.1 ZDRAVOTNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ SKUPINY.....	22
3.2 SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ SKUPINY.....	24
3.3 SENIOŘI.....	26
4 MASMÉDIA	31
4.1 DRUHY MASMÉDIÍ.....	31
4.2 VÝZNAM MASMÉDIÍ.....	32
4.3 ETIKA A MORÁLKA MASMÉDIÍ.....	33
4.4 PREZENTACE MASMÉDIÍ O ZDRAVOTNĚ A SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ SOCIÁLNÍ SKUPINĚ SENIORŮ.....	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
5 PRAKTICKÁ ČÁST	37
5.1 CÍL VÝZKUMU.....	37
5.2 VÝZKUMNÝ VZOREK.....	37
5.3 VÝZKUMNÁ METODA.....	38
5.4 ORGANIZACE VÝZKUMU.....	38
5.5 LIMITY VÝZKUMU.....	39
6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	40
6.1 PROGRAMOVĚ ZAMĚŘENÉ TELEVIZNÍ RELACE K ZNEVÝHODNĚNÝM SOCIÁLNÍM SKUPINÁM – SENIOŘI.....	40
6.2 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	46
7 DISKUZE	60
ZÁVĚR	63

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	72
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

Po celou dobu našeho života v postmoderní době 21. století jsme obklopeni ohromným množstvím techniky, masmédií a informací. Každý den jsme napojeni na nejrůznější technické vymoženosti od televize přes domácí kina až po počítače a telefony, napojené na internet. Dostává se nám záplava mediálních informací v různých formách, jako jsou noviny a časopisy (ať již seriózního charakteru či bulvárního zneužívání), rádiového vysílání nebo televize a jejich odnoží. Takto vytvořené specifické komunikační prostředí pro jedince šíří rozsáhlou škálu informací, které formují jeho pohledy, úsudky, přesvědčení a zpětně názory na dané poznatky.

Získané informace se podílí u každého jedince na tvorbě určité morální a ideové základny směřující k efektivně fungující společnosti; zkracují vzdálenost, přibližují postmoderní svět, ale na druhé straně ovlivňují pozitivně i negativně naše myšlení. Bulvár, omezování lidské motivace na honbu za penězi, klipovité nazírání světa, jsou sice jen některými, avšak podstatnými rysy působení médií v současné společnosti (Klíma in Pavelková, 2010). Podle výše uvedeného autora představují snadno požitelný, avšak nebezpečně zkreslující obraz, který zpětně formuje svého konzumenta. Pomocí médií se k nám tedy dostává mnoho informací, které se nás bezprostředně týkají, obklopují nás a ovlivňují (odráží např. negativní vlivy médií, nástrahy výrazné technizace života - špatné využívání počítače, hrací automaty, devastace životního prostředí, honba za finančním ziskem apod., ale též zkreslené informace o sociálně znevýhodněných a vyloučených jedinců, postižených potenciální chudobou, apod.). Dokážou s námi manipulovat, vnucovat nám cizí názor na daný problém, jev a to často skrytě a rafinovaně, bez etiky, neuplatněné morálky a kulturních zvyklostí. Zamyslíme-li se nad výše popsány entitami, masová média neodrážejí veřejné mínění, ale spíše jej ovlivňují a utváří. Běžnou součástí obsahové analýzy masmediálních programů se stalo i využití znevýhodněných spoluobčanů. Dochází k podávání a šíření informací, které vedou často u majoritní společnosti k vytváření nepřátelských postojů k sociálním cílovým skupinám znevýhodněných, bez morální podpory a legislativně etického zázemí.

Na základě zprostředkovaných informací masmédiá tedy ovlivňují vztahy a přístupy mezi lidmi ve společnosti, v našem řešeném případě k znevýhodněným spoluobčanům. Cílem bakalářské práce je zjistit, do jaké míry jsou masmédiá schopna ovlivňovat, a to pozitivně či negativně, postoje majoritní společnosti k marginálním skupinám obyvatel prostřednic-

tvím sdílených informací. Byla vybraná cílová skupina seniorů, kterou pokládáme za potenciální cílovou skupinu pacientů a klientů pro výkon profese zdravotně sociálního pracovníka.

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola je zaměřena na pojmy etika a morálka a jejich pojetí v historickém kontextu a v současné době. Druhá kapitola je věnována problematice etických kodexů. Třetí kapitola představuje konkrétní zdravotně a sociálně znevýhodněné skupiny v rámci současné společnosti se zaměřením na seniorskou populaci. Poslední kapitola teoretické části se zabývá problematikou masmédií v návaznosti na sledované entity v uvedených předešlých kapitolách.

Praktická část je věnována analýze masmédií, sledování prezentací sociálních pořadů v médiích. Výzkumné šetření je prováděno pomocí kvantitativně-kvalitativního výzkumu, technikou dotazníkového šetření (respondenti – senioři), review a obsahové analýzy sociálních programů v médiích (na základě programové nabídky a upoutávky, publikované v časopisech s TV programy a s doprovodnými anotacemi o obsahu jednotlivých pořadů, na jejich portfoliu si senior vybírá relaci), v tomto případě státní a soukromé TV. Součástí práce jsou i návrhy, jak by společnost i masmédiá mohla přispět k zlepšení často nepříznivých postojů k znevýhodněným skupinám, v naší cílené sociální skupině seniorů, a to prostřednictvím pozitivní medializace sociálních problémů v současné postmoderní době.

I v programu Horizont 2020 je uvedeno, že největším dilematem dnešní doby je narůstající demografická křivka stárnoucí populace a s ní spojená nemocnost (tedy zdravotně sociální problematika seniorů). Zaměřuje se především na zdraví a jeho preventivní opatření. Cílem je zajistit dobrý zdravotní stav populace a především seniorů, tzn. vývoj nových léků, rozvíjení aktivit, které se zaměřují na zdraví a zdravé stárnutí (www.h2020.cz, 2013 – 2019).

Jen dodržování zásad etického jednání lidí a uplatňování morálky ve společnosti, fungující rodina, ale i hlavně působení masových komunikačních prostředků, včetně důsledně prováděné sociální prevence a úprava stávající legislativy, může zlepšit status znevýhodněných spoluobčanů a ulehčit jim důstojné fungování v současné společnosti, kde nesmí chybět etika a z ní vyplývající morální chování. Média by měla být využívána jako nástroj k dosažení cílů sociální práce, ale také jako vhodného a pravdivého zdroje informovanosti pro členy společnosti.

Mezi odborníky na problematiku seniorů v českém prostředí řadíme např. doc. PhDr. Petra Saka, CSc., a Mgr. Karolínu Kolesárovou, kteří společně vydali publikaci *Sociologie stáří*

a senior (2012). V knize se zaměřili převážně na problematiku stáří, stárnutí a důsledky demografických a společenských změn, ale i na nové technologie a IT využívané starší generací. Fenoménu stáří se věnuje MUDr. Rostislav Čevela společně s MUDr. Zdeňkem Kalvachem, CSc., kteří se ve své publikaci *Sociální gerontologie* (2014) řeší problematiku stárnutí z lékařského hlediska, ale i sociálních potřeb. Kniha rozšiřuje čtenářům povědomí o zdravotně-sociálních potřebách seniora a zabývá se problémy týkajícími se integrace seniorů do společnosti, včetně otázek komunikace s médii. K problematice masmédií uvedme alespoň publikaci od Petra Bednaříka s kolektivem (2012), kde se autoři detailně zamýšlí nad jejich společenským významem, který spočívá především v tom, že jsou k dispozici potenciálně velkému počtu uživatelů, a to v pravidelných intervalech (deníky, časopisy, v jistém smyslu i rozhlasové a televizní vysílání, pokud nemá charakter vysílaného proudu) nebo téměř neustále a na požádání (internetové portály, služby mobilních operátorů a díky internetu stále více i televize a rozhlas).

Ze zahraničních autorů uvedme Jeffrey Allena a Ashley Hallene a jejich publikaci *Technology TipsforSeniors* (2019), ve které se zaměřují právě na seniory a jejich využívání médií. Kniha může posloužit jako malý návod pro seniory, jak média fungují a působí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ETIKA A MORÁLKA

Pod pojmem etika si každý může představit něco jiného. Někdo předpokládá, že etika znamená souhrn pravidel, podle kterých bychom se měli chovat. Jiní si myslí, že je to právě morálka, která nám určuje, jak se máme chovat ve společnosti. Etika a morálka jsou mezi sebou úzce propojeny. Často si sami sobě klademe otázky typu, co je dobré a co je zlé? Je to správná cesta, kterou jsme si zvolili? Právě etika s morálkou nám udává způsob a směr k vyřešení problémů spojených s tímto dilema.

1.1 Etika

Pojem etika byl definován mnoha filozofy, je však složité konstatovat, zdali existuje jednotná definice. Každý autor na ni nahlíží z jiného pohledu, a proto existuje tolik definic. V nejširším pojetí etika studuje lidské chování, zabývá se nejčastějšími morálními otázkami, např. co je správné a co je zlé. Etika nás doprovází po celou dobu našeho života a neexistuje žádná oblast našeho bytí, ve které by se etika nemohla prosadit.

Etiku řadíme k nejstarším filozofickým disciplínám, které se zaměřují na studium morálky. Není jen jedna etika, je známo mnoho etických teorií, jejichž stejným cílem je objektivní a interaktivní zkoumání (Remišová, 2010).

Haškovcová (1994, s. 10) definuje etiku jako „*Vědu o mravnosti; v minulosti byla etika označovaná za mravovědu, praktickou filozofii anebo také dobrovědu. Etika zkoumá zákonitosti mravního chování jednotlivců a společnosti a snaží se stanovit, co je mravné a co není mravné, kdy mohou být názory mravně rozdílné od názorů správných. Na rozdíl od právního zákona etika dokáže respektovat dilematické situace*“.

Jak uvádí Lepař, pojem etika, z řeckého slova *ethos*, znamená „*mrav, obyčej, zvyk, zvláštnost*“. Z toho můžeme usuzovat, že se jedná o nauku, která se věnuje správnému chování v lidské společnosti (In Jankovský, 2018, s. 26).

Thomson (2004, s. 14 – 15) definuje etiku jako „*Nějaké standardy v chování, které se zaměřují na zkoumání toho, co je správné a co máme dělat, abychom nejlépe žili. Etika se hlavně zaměřuje na mravní rozhodnutí lidí*“.

1.2 Dějiny etiky

Kapitola dějiny etiky je věnována jejímu historickému vývoji. Z tohoto pohledu ji můžeme rozčlenit na tři období, antická, středověká a novověká etika. Každé z těchto období má své rysy a specifickou charakteristiku. Všechny zmíněné mají své představitele, kteří se této problematice věnovali ve svých dílech.

1.2.1 Antická etika

Antická etika je považovaná za základ etiky. Období antiky je vymezeno roky mezi 500 p. n. l. – 500 n. l. Významným předělem se v antické etice stalo poznání, že lidské bytí je vnitřně spjato s bytím ostatních lidí, též s institucemi a celým systémem. Aristoteles (384 – 322 p. n. l.) jako první podal výklad etiky, co by teorie, a pojmenoval ji etika. Rozdělil lidskou mravnost na dvě třídy. První třída je mravně-etická a druhá je rozumově-dianoetická. Aristoteles nazývá etické ctnosti jako získané z vlastností duše. Nejčastěji jsou tedy výsledkem zvyku. Podle Aristotela, je důležité si pro pochopení způsobu jednání vymezit dvěma druhy činností, tj., nedobrovolné a dobrovolné jednání. Nedobrovolné je takové, které se nachází mimo osobu, která jedná. Dobrovolné jednání je podle něj prvním předpokladem zodpovědnosti. Aristoteles došel k závěru, že mimo osobnosti nelze rozlišit poctivost a špatné skutky. Zjednodušeně se nedá rozlišit, jestli je chování spravedlivé nebo ne. Je tedy možné konstatovat, že Aristoteles zformuloval etiku ctnosti osobnosti. Předtím byla mravnost spojená se schopnostmi podřídit se požadavkům zákona. Až tedy podle Aristotela, mravnost spočívá v tom, že člověk svobodně rozvíjí své schopnosti a využívá své možnosti (Gluchman, 2008).

1.2.2 Středověká etika

Pro středověkou etiku jsou nejvýznamnější dva představitelé Aurelius Augustinus a Tomáš Akvinský. Aurelius (354 – 430) provedl v etické teorii odůvodnění božského charakteru etiky a mravnosti. Podle Aurelia, celá etika závisí na náboženství. Boha považuje za „otce“ blaženosti a dobra. Bůh a jeho vůle je důležitější než blaho; Boha musíme přijímat a řídit se vším, co říká. Z psychologického hlediska můžeme konstatovat, že se jedná o etiku lásky. Podle něj je láska jistým druhem síly. Aurelius říká, že tělo není vězením pro duši ani nástrojem zla, ale jeho blahem. Podle tohoto názoru, když člověk žije dle jiného člověka, ne podle Boha, je obrazem ďábla. Hřích musí být spravedlivě potrestán. Na rozdíl od antické etiky, Aurelius vymezuje morálku mimo člověka a přikládá ji k vůli Boha. Tomáš

Akvinský (1225 – 1274), který vycházel z Aristotela, věnoval velkou pozornost scholastice. Scholastika usilovala o propojení Boha s pozemským životem. Akvinský se snažil o spojení Aristotelovi etiky s křesťanskými představami o Bohu. Děлил etiku na tři části: monastiku, ekonomiku a politiku. Učení Tomáše Akvinského se zaměřuje na nejvyšší blaho. Za nejvyšší považuje blaho etické a klade důraz na štěstí (Gluchman, 2008).

1.2.3 Novověká etika

V novověké etice se autoři věnovali ctnosti a ctnosti osobnosti. Novověká etika se snažila o vysvětlení a zdůvodnění mravnosti jako objektivního zákona fenoménu. Baruch Benedikt Spinoza (1632 – 1677) zastával názor, že mravnost je součástí člověka. Spinoza ovšem nespojoval morálku s politikou a státem. Principy morálky hledal v podstatě člověka. Za ctnost Spinoza považoval poznání a poznávání schopností člověka. V jeho etice je poznání jako nejvyšší bod ctnosti; nejvyšší mravní hodnotou je intuice. Spinozova etika se nezaměřuje na úsilí jednotlivce, ale jen na poznání přírody. Immanuel Kant (1724 – 1804) chápe etiku jako důležitý a závazný zákon. Kant kritizoval naturalistickou etiku, která odvozovala mravnost z podstaty člověka. Můžeme tedy říci, že naturalistická etika udává rozdíl mezi existujícím a povinným, tedy mezi tím, **co je** a **co má být**. Svoboda podle Kanta, je taková, že se řídí podle zákona, který má v sobě uchovaný (Gluchman, 2008).

1.3 Morálka

Morálka, z latinského slova *moralitas*, znamená správné chování nebo mrav. Jedná se o: „*Soubor pravidel chování, buď příznačných pro určitou dobu nebo kulturu, nebo považovaných za obecně platné*“ (Durozoi, 1994, s. 189).

Dorotíková (2013) píše, že morálka je souhrn určitých specifických pravidel o chování. Důležité je si uvědomit a zodpovědět, co je podstatou morálky. Morálku užíváme v každodenním životě, a to v různých oblastech. Pod pojmem morálka si představíme všechno možné. O to těžší je si uvědomit, co je základem každé morálky. Jediné, v čem se autoři shodují, je pojetí rozdílu mezi dobrem a zlem, mít schopnost rozpoznat, co je přijatelné a co nikoli. Mnoho autorů, včetně lidí ve společnosti, si spojuje morálku s politikou.

Morální jednání je chápáno jako jednání ve společnosti, které považujeme za správné. Takové vymezení se jeví jako srozumitelné, ale v praxi je těžko realizovatelné. Jedná se o takové jednání, které přirozeně zasahuje přímo nebo nepřímo na jiné lidi (Tyrlík, 2004).

Na základě zkušeností, které si vytváříme, si tvoříme také žebříček hodnot, norem a příkazů. Podle tohoto žebříčku hodnot se odvíjí naše chování (Tyrlik, 2004).

1.4 Etika a morálka v současné společnosti

Postupem času se začaly měnit i fenomény dnešní doby. Hlavními etickými problémy v současné společnosti jsou události, které se týkají rodičovství, potravin a jejich plýtvání, vzdělávání a v neposlední řadě i otázky kolem života a smrti. O těchto problémech často přemýšlíme a uvažujeme, zda jsou naše rozhodnutí ta správná.

Mluvíme-li o rodině, je možné si představit typický model současné rodiny. Otec, matka a dítě (tzv. nukleární rodina). Muž se ženou jsou pro sebe jako protějšky stvořeni; muž působí vzhledem k ženě dominantně. Je důležité, aby jejich soužití bylo rovnocenné. Bohužel dnešní doba přináší mnoho dalších problémů. Medicína pokročila natolik, že máme spousty možností, jako jsou kontrolovaná porodnost, plánované rodičovství nebo využití náhradního mateřství, aj. Téměř každá žena může užívat antikoncepci, tedy může rozhodovat o svém těhotenství. Protože každá žena má jinak uspořádaný žebříček hodnot, v současné době se za důležitější pokládají peníze a kariéra než právě rodina, jak tomu bylo v dřívější době. Média nám přirovnávají manželství k dočasnému partnerství, znázorňují nám rodinu jako cílené společenství. Často se řeší i otázka, zda má embryo právo na život, nebo má na něj právo matka, protože plod je umístěn v těle matky. Tato otázka je již hraniční mezi bioetikou a právem (Huber, 2016).

Další etickou otázkou je problematika současných potravin, přesněji to jak plýtváme jídlem, či je etické pojídání masa. Hromadný chov zvířat má důležitou roli ve zvyšování spotřeby masa, ale ukazuje náš vztah a úctu ke zvířatům. Správný chov krůt, slepic a prasat v klecích bez urychlování jejich růstu antibiotiky najdeme ve Vyhlášce č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat. Každý Čech průměrně spotřebuje osmdesát kilogramů masa za rok, což je čtyřnásobně více než v 19. století. Takový nárůst spotřeby masa určitě nepatří k ukazatelům zdravé výživy. S tímto problémem se pojí i plýtvání potravin. Každý Čech vyhodí průměrně dvacet pět kilogramů potravin ročně. Zmíněné množství by se dalo určitě omezit plánováním nákupů a hlídáním si minimální trvanlivosti na potravinách (Huber, 2016; Vyhláška č. 208/2004 Sb.).

Za zmínku z lékařské etiky stojí i problematika eutanazie. Ta je chápána jako ukončení života na vlastní žádost především ze zdravotních důvodů. Nemocní zpravidla trpí nevylé-

čitelnou nemocí (Husár a Blahota, 2015). Počátky uplatňování eutanazie přitom sahají až do starého Řecka a Říma, kdy se staly běžnými myšlenkami nad životem Řeckých a Římských filozofů, např. Platóna, Seneky. Eutanazie byla hojně prováděna nacisty za druhé světové války německým tajným programem na vyvražďování handicapovaných lidí, přičemž samotný Hitler vydal směrnici k tomuto krutému vyhlazování postižených lidí. První uzákonění eutanazie proběhlo v Austrálii v roce 1996. Postupně se uzákonění eutanazie rozdělilo na pasivní a aktivní. Pasivní eutanazie je uzákoněna v Dánsku, Finsku, Francii, Irsku, Itálii, Mexiku a Německu. V těchto zemích je eutanazie povolena a zakotvena v legislativě. Aktivní eutanazie je uzákoněna v Belgii, Lucembursku, Nizozemí, Švýcarsku a ve Spojených státech amerických. V České republice (dále jen ČR) je eutanazie považována za trestný čin. Z pohledu etiky je eutanazie v odporu s Hippokratovou přísahou. Lékař podle Hippokratovy přísahy má pacienta chránit a léčit i v posledních okamžicích života. Otázka eutanazie se týká každého z nás, protože se můžeme ocitnout v situaci, která pro nás bude tak zdravotně náročná, že bychom chtěli svůj život ukončit. Smrt patří k životu, ale ukončit jej záměrně je nedůstojné, neetické. Mluvíme tedy o porušení Zákona č.40/2009 Sb., o trestním zákonu. Například prof. P. Pafko je toho názoru, že by se eutanazie měla legalizovat pouze v případě, kdy by se jednalo o ukončení trápení pacienta z důsledku nemoci (www.novinky.cz, 2014; www.eurozpravy.cz, 2017; Zákon č.40/2009 Sb.).

Když se zamyslíme nad médií, je možné si všimnout, že televize, ale i internet, má obrovský podíl na stereotypizaci pojmů. Nejčastější stereotyp je, že eutanazie se provádí jen seniorům. Bohužel tomu není tak. V zemích jako je např. Holandsko, je eutanazie legální, častěji se provádí osobám ve věku 35 – 50 let v důsledku vážné nemoci (Ptáček a Bartůnek, 2012).

2 ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK A MORÁLNĚ ETICKÉ PROBLÉMY

V každé pomáhající profesi, včetně zdravotně sociálního pracovníka, je důležité stanovit určité kodexy, podle kterých se musí každý pracovník řídit. Profese zdravotně sociálního pracovníka nemá svůj kodex, doposud nebyl vytvořený, a tak se zdravotně sociální pracovníci řídí kodexem sociálních pracovníků (www.socialnipracovnici.cz, 2006).

Goldmann a Cichá (2004, s. 9) definují kodex jako „*Volný nebo systematický soubor předpisů určitého oboru, např. práva, mravní kodex, etický kodex*“.

Způsobilost k výkonu práce zdravotně sociálního pracovníka nastává po absolvování bakalářského nebo magisterského studijního oboru, který je orientovaný na zdravotně - sociální zaměření. Je možné absolvovat i další kvalifikační kurzy pro pracovníky v sociálních službách (Brůha a Prošková, 2011).

Etický kodex byl vytvořen Společností sociálních pracovníků České republiky v roce 1995 a přijatý byl *International Federation of Social workers* (IFSW). Poslední revize tohoto dokumentu proběhla v roce 2016. Od uvedeného roku se sociální pracovníci řídí tímto kodexem. Kodex pro sociálního nebo zdravotně sociálního pracovníka znamená určitá pravidla, která musí ctít a dodržovat je při kontaktu s klientem či pacientem, ale i ke spolupracovníkům (www.sociálnirevue.cz, 2005).

Profese zdravotně sociálního pracovníka

Zdravotně sociální pracovník vykonává činnosti jako kvalifikovaný pracovník. Pracovník se musí v této profesi držet určitých práv a povinností, např. respektovat klientovi názory a zájmy.

Kuzníková (2011, s. 30) píše že „*Je důležité, aby měl znalosti o Všeobecné deklaraci základních práv, také Charty práv tělesně postižených a v poslední řadě je hlavní orientovat se v právech pacientů a hospitalizovaných dětí*“.

Zdravotně sociálního pracovníka můžeme považovat jako odborníka, který se orientuje v sociální práci a také působí ve zdravotnických zařízeních. Pracovník se zabývá i osobním životem klienta, takže je důležité chránit jeho soukromí a také souhrn všech informací které jsme získali. Sociální pracovníci provádí činnosti, které se týkají preventivní, diagnostické, rehabilitační a paliativní péče (Kutnohorská a kol., 2008; www.nsp.cz, 2017).

Pravidla etického jednání zdravotně sociálního pracovníka můžeme shrnout podle Etického kodexu sociálních pracovníků (2006):

- Zdravotně sociální pracovník by měl své klienty vést a podporovat. Je důležité pro klienta, aby ho pracovník zapojoval do procesu, ve kterém se nachází. Podstatné je hledání společného řešení.
- Pracovník by měl jednat tak, aby chránil klientovu důstojnost, otevřenost, důvěrnost a především jeho soukromí.
- Pracovník má zájem o celistvost klienta, zaměřuje se na jeho silné ale i na jeho slabé stránky, ve kterých se může zlepšovat (www.socialnipracovnici.cz, 2006).

Zařízení, kde může působit zdravotně sociální pracovník, jsou např.:

- Zdravotnická zařízení
- Hospicová zařízení
- Kojenecké ústavy
- Neziskové, charitativní instituce
- Léčebny pro dlouhodobě nemocné (www.utb.cz, 2019).

3 ZDRAVOTNĚ A SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ SOCIÁLNÍ SKUPINY

Zdravotně a sociálně znevýhodněné skupiny lidí tvoří přibližně 30,0 % obyvatelstva v ČR. Skupiny jsme rozdělili na zdravotně znevýhodněné a sociálně znevýhodněné skupiny. Do těchto skupin můžeme zařadit osoby se zdravotním postižením. Mezi osoby sociálně znevýhodněné patří např. senioři, migranti, příslušníci etnických skupin, osoby s nízkou kvalitací, absolventi škol, ženy, ženy samoživitelky, bezdomovci, aj.

3.1 Zdravotně znevýhodněné skupiny

V podkapitole zdravotně znevýhodněné skupiny se zaměříme na skupiny se zrakovým, sluchovým postižením, zdravotně a mentálně postižené skupiny.

Zrakově postižení

Oftalmopedie je obor, který se zabývá pedagogickou péčí o osoby se zrakovým postižením. Hlavním cílem oftalmopedie je zároveň vychovávat a vzdělávat, spolupracuje s dalšími vědními obory. Osoby se zrakovým postižením jsou osoby, které mají poškození jednoho z nejdůležitějších smyslů lidského těla. Zraková vada je i po korekci velkým problémem v běžném životě (Květoňová-Švecová, 2000).

Problém nastává při hledání zaměstnání. Lidé, kteří mají zrakovou vadu, mají stejné potřeby jako ostatní lidé. Proto je důležité, aby měli podporu ze strany státu. Pro zrakově postižené je důležité najít uplatnění na trhu práce či jako naplnění volného času. Nezanedbatelná je i otázka finančních prostředků či možnost seznámit se s jinými lidmi a budovat nové vztahy (Hamadová, 2006).

Sluchově postižení

Surdopedie je obor, který se zabývá pedagogickou péčí o lidi s poruchou sluchu. Jedná se tedy o permanentní poškození sluchu. Sluchově neslyšící se dělí do kategorií: neslyšící, nedoslýchaví a ohluchlí (Skaláková, 2016).

Ve společnosti si dospělí, ale i děti, vytvářejí různé postoje, a to pozitivní tak i negativní, vzhledem k zdravotně postiženým. To je ovlivňováno zkušenostmi kultury, ale i rodinou ve které vyrůstáme. Společnost vytváří různé stereotypy a předsudky vzhledem k postiženým. Nejčastěji se vyskytují slova jako „mrzák, hluchý jako pařez, být hluchý jako tetřev“. Předsudky, se kterými se můžeme setkat, mohou být takové, že lidé se sluchovou vadou

musí mít vždy nějaké přidružené onemocnění nebo postižení. Dále pak i to, že tito lidé jsou vždy agresivní, egoističtí, nesamostatní a neschopní, a že neslyšící neumí komunikovat (Skaláková, 2016).

Zdravotně postižené osoby

I se zdravotně postiženými lidmi se musí zacházet eticky. Lidé se zdravotním postižením potřebují pomoc sociálního nebo zdravotně sociálního pracovníka, např. při vyřizování průkazu pro osoby zdravotně postižené. Tyto osoby se mohou setkat s diskriminací z pohledu společnosti, kdy se jedná o nerespektování zásadních lidských odlišností (Michalík, 2011).

Osoba se zdravotním postižením má právo obdržet průkaz pro osoby zdravotně postižené. Existuje několik druhů průkazů podle vážnosti postižení. Na průkaz tělesně postižených (dále TP) má nárok osoba, se středně těžkým postižením. Průkaz Zvlášť těžké postižení (dále ZTP) si může vyřídit osoba s postižením, která má problém s pohyblivostí nebo orientací. Nárok na průkaz Zvlášť těžké postižení s průvodcem (dále ZTP/P), má osoba s velmi těžkým funkčním postižením. Průkaz ZTP/P využívá i průvodce postiženého (www.mpsv.cz, 2018).

Mentálně postižené osoby

Mentální postižení je vývojová porucha intelektu. Sociální adaptace se u každého jedince může v průběhu času měnit. Celkový stav se může změnit k lepšímu cvičením a rehabilitací, nebo za pomoci poradenské školy a školního poradce. Postižení může být vrozené či získané v průběhu života (Valenta, Michalík, Lečbých a kol., 2018).

Dle Mezinárodní klasifikace nemocí z roku 2018 (dále MKN), je postižení rozděleno do kategorií podle úrovně IQ.

F70 Lehká mentální retardace: IQ 50 – 69. Osoby s lehkou retardací jsou schopni výkonu práce a dokážou si udržet sociální vztahy a komunikovat s přáteli.

F71 Středně těžká mentální retardace: IQ 35 – 49. Osoby jsou mentálním věkem rovni 6 – 9letého dítěte. Osoby potřebují pomoc a podporu v osobním životě, ale i v pracovním.

F72 Těžká mentální retardace: IQ 20 – 34. Osoba potřebuje stálou dopomoc.

F73 Hluboká mentální retardace: IQ nedosahuje více jak 20. Osoba vyžaduje neustálou pomoc.

F78 Jiná mentální retardace.

F79 Nespecifikovaná mentální retardace (www.uzis.cz, 2018).

Osoby s kombinovaným postižením

U skupiny těchto osob se jedná o vícenásobná postižení, např. mentální retardace, tělesné vady, smyslové poruchy a autismus. Jedinec s postižením má problémy se socializací. Nedomáže komunikovat a ani vytvářet sociální vazby. Zpravidla jsou odkázáni na pomoc (Matoušek a kol., 2005).

3.2 Sociálně znevýhodněné skupiny

V této podkapitole se věnujeme sociálně znevýhodněným skupinám. Mezi nejčastější skupiny řadíme mladé lidi, absolventy škol, ženy, ženy samoživitelky, seniory, osoby s nízkou kvalifikací, etnické skupiny, Romy, migranty, lidi bez domova, aj.

Mladí lidé, absolventi škol

Tato skupina zahrnuje osoby do 26 let, zpravidla po ukončení středních, vysokých škol a vyšších odborných škol. Mladí lidé mají problém s uplatněním na trhu práce, společně se staršími osobami. Největší problém mají absolventi škol, kteří nemají dostatek praktických zkušeností, kolik by po nich zaměstnavatel očekával. Tento fakt vyplývá z nastavení vzdělávání a nedostatečné praxe (www.mpsv.cz, 2018).

Ženy, ženy samoživitelky

Celkové postavení žen ve společnosti, i přes veškerý rozvoj, zůstává stále nedořešeno. Problém je v nepochopení rodinného a pracovního života ženy. Současně řešit péči o dítě a zároveň být naplno v zaměstnání je nemožné. Do této skupiny zahrnujeme i matky samoživitelky. Bývají často diskriminovány z pohledu zaměstnavatele. Jsou většinou zaměstnané na zkrácenou pracovní dobu spojenou s nižším příjmem (Giddens, 1999; Mátel a kol., 2011).

Osoby s nízkou kvalifikací

Osoby s nízkou kvalifikací mohou mít problém se sociální okluzí a diskriminací na trhu práce. Příčina bývá spojena s nízkou mírou vzdělanosti a celkovým zájmem o práci. Může se u nich objevit i závislost na návykových látkách, kriminalita, zadluženost, která může vést až k sociálnímu propadu bezdomovectví. Tito lidé jsou závislí na podpoře sociálního

systemu. Pokud se stanou bezdomovci, je pro ně často problematické navrácení se do původního cyklu života majoritní společnosti (Šmajsová a kol., 2002; www.mpsv.cz, 2019).

Etnické skupiny

Etnických skupin se v ČR nachází asi 15,0 %. Nejpočetnější skupinou obyvatel žijících na českém území je slovenská národnostní menšina. Slováci se do ČR přemísťují hlavně z důvodu pracovních příležitostí, nebo jak tomu bylo i dříve, z důvodu vojenské služby. Další skupinou, která se nachází na území ČR, jsou Ukrajinci. Tito nejčastěji přicházejí za prací. V ČR se jim nabízí poměrně lepší finanční ohodnocení než na Ukrajině, včetně větší flexibility a výběru pracovních pozic. Další skupina, která se v ČR vyskytuje, jsou národnostní menšiny z Vietnamu a Mongolska. Tyto skupiny přijíždějí převážně za prací, ale i za studiem. Historicky se na českém území nachází i národnostní menšina Romů, kteří tvoří po Slovácích druhou nejpočetnější skupinu (Kajanová, 2009).

Romové

Kajanová (2009, s. 31) uvádí, že „*Romové představují výraznou etnickou skupinu. Etnikum, etnická skupina je vymezení širší než skupina národnostní, než statut národnosti*“. Při sčítání lidu, které proběhlo v roce 2011, se přihlásilo k trvalému pobytu v ČR pouze 13 000 Romů, avšak jich zde žilo přes 200 000. Sociální status je u Romů komplikovaný, přesněji máme na mysli otázky nezaměstnanosti, vzdělávání, bytové situace a zdravotního stavu. Až 50,0 % Romů je dlouhodobě bez zaměstnání a většina z nich je závislá na sociálních dávkách. Jedno z možných řešení problému u této národnostní menšiny je vytvoření chráněných pracovních míst. Mezi další problém je dosažení vyššího vzdělání, které je spojeno se zaměstnaností. Romové jsou často toho názoru, že je zbytečné posílat své děti do školek či škol. Neuvědomují si výhody studia, které se projeví až po několika letech, kdy s nedokončeným vzděláním mají menší šanci svého uplatnění na trhu práce. Tito sociálně znevýhodnění většinou bydlí na okrajových částech měst. Celé rodiny obývají jeden byt a nemají možnost si obstarat větší, protože nedisponují dostatkem finančních prostředků. Co se týká zdravotního stavu, Romové svůj zdravotní stav neřeší; mají spíše instrumentální postoj, nezabývají se prevencí ani zdravým životním stylem (Kajanová, 2009).

Migranti

Tato skupina osob se na území České republiky též vyskytuje. Je možné konstatovat, že v roce 2018 bylo migrantů o 40 000 více, než tomu bylo v roce 2017. Migranti se nejčastěji vyskytují v Praze a středních Čechách. V roce 2018 žilo odhadem v ČR 300 000 migrantů,

kterí pochází z Ukrajiny, Slovenska, Polska a Vietnamu (www.mvcr.cz, 2018). Většina osob přichází do ČR za prací, převážně za dělnickou. Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR zprávnělo Zákon č.326/1999 Sb., o získávání pobytových víz a pracovních povolení (Český statistický úřad, 2007, s. 1-2, Zákon č.326/1999 Sb.).

Lidé bez domova

Bezdomovectví můžeme chápat jako projev sociální nerovnosti, kdy těmto osobám chybí bydlení. Většina lidí si pod pojmem bezdomovec představí tuláka ve špinavém oblečení, který žadoní o peníze a je pod vlivem alkoholu. Většinou k němu cítíme negativní vztah a máme z něj strach. Bezdomovci mohou být i konzumenti návykových látek a mohou propadnout i gamblerství. Ve spojitosti s ekonomickými problémy nastává fakt, že bezdomovci s sebou nesou i určité výdaje na zdravotní péči, někdy i výdaje na míře přestupků a trestněprávního konání (Kliment, a kol., 2016, www.mkc.cz, 2018). Bezdomovectví dělíme na zjevné, skryté a potencionální. Zjevným bezdomovectvím se presentují lidé, kteří žijí na ulicích a na veřejných prostorách. Nejčastěji vyhledávají a využívají noclehárny a azylové domy. O lidech, kteří nemají trvalé bydliště a přesunují se z města do města, mluvíme jako o skrytém bezdomovectví. Potencionálním bezdomovectvím mohou trpět i rodiny, které se nachází v těžké sociální situaci a je pro ně náročné si udržet bydlení (Mátel a kol., 2011).

3.3 Senioři

Počet seniorů neboli starších lidí neustále narůstá; prodlužuje se doba dožití, zvyšuje se dlouhověkost, což je možné doložit demografickým vývojem stárnutí u české populace. Je možné konstatovat, že se jedná o nejvíce početnou skupinu lidí ve společnosti. U každého jedince je věk dožití individuální, ale podíl na tom má styl života, který vedeme. Vyvážená strava, pohyb, dostatek spánku, stres a vnitřní vyrovnanost. Seniora zahrnujeme do zdravotně, ale i do sociálně, znevýhodněné skupiny. Pojem *senior* již definovalo mnoho autorů, existuje přes tři sta definic, žádná ale není úplně platná a definitivní (Příbyl, 2015).

Haškovcová (2012) definuje seniora jako staršího člověka ve společnosti. Společností bývá uznáván a velice váženým. V běžném životě můžeme používat slovo senior k rozlišení mladšího a staršího člena rodiny.

Sak a Kolesárová (2012, s. 25) tvrdí, že „*Senior je člověk v završující životní fázi se specifickým postavením ve společnosti*“.

Stárnutí je proces, který působí individuálně na každého jedince a můžeme jej charakterizovat podle věku na věk:

- Chronologický neboli kalendářní věk, ten odpovídá přesnému prožití času, tedy je určen datem narození.
- Biologický věk se odvíjí od způsobu prožitého života, zda byly v životě přítomny nějaké nemoci nebo byly prodělány úrazy. Samozřejmě velký podíl má i genetika.
- Funkční věk odpovídá skutečnému stavu člověka, zahrnuje stránku biologickou, psychologickou a sociální.
- Psychologický věk je dopadem změn v průběhu stárnutí; u každého jedince jsou změny individuální.

Sociální věk je dán sociálním statutem a chováním ve společnosti (Hegyí, 2012).

Jak uvádí Příbyl (2015, s. 10–11), je možné členění starší populace z pohledu let:

- 65 – 74 let: mladí senioři (mladý - starý)
- 75 – 84 let: staří senioři (starý - starý)
- 85 a více let: velmi staří senioři (velmi starý – starý).

Stárnutí a stáří je na konci přirozeného vývojového procesu individua, jak uvádí Pacovský (1990). V každé fázi ontogenetického vývoje je možné identifikovat změny vzestupné povahy (progresi) a sestupné povahy (regrese), dostávají se degenerativní změny. Tuto fázi vývinu považuje za specifický biologický proces, který je charakterizovaný tím, že je dlouhodobě zakódovaný, nezvratný, neopakuje se, jeho povaha je různá a zanechává trvalé stopy.

Stárnutí je chápáno jako nezvratný biologický proces, universální pro celou přírodu, který začíná dnem narození. Trvání života je podmíněné geneticky, přičemž se hovoří o multifaktoriální dědičnosti. Stárnutí je přirozeným procesem, zachytávajícím celé „*Bio-psycho-sociálně-duchovní spektrum života jedince. Tento proces nazýváme starobou*“ (Krajčík 2000, s. 20).

„*Stárnutí lze považovat za přirozený a biologicky zákonitý proces, který se projevuje sníženou adaptační schopností organismu a úbytkem funkčních rezerv*“ (Štílec 2004, s. 7; in Žumarová a Balogová, 2009).

„Z hlediska individua nejde během stárnutí o chorobu, ale o přirozený nepřetržitý biologický proces, v kterém dochází ke změnám organismu v závislosti na působení mnohých vnějších a vnitřních faktorů“ (Hegyí, 1994, s. 35).

Sociální adaptace seniora

Sociální adaptace nemůže být plnohodnotná bez aktivního vztahu seniora k sociálnímu prostředí. Adaptace seniora souvisí s tím, jak zachovává, plní a rozvíjí svojí změněnou funkci, jako se zúčastňuje na životě rodiny, jaké má kontakty s jinými lidmi, jak udržuje svoje fyzické a duchovní schopnosti na základě uspokojování vlastních potřeb. Jak uvádí Koval (2005), adaptace člověka je univerzální a ve stáří má celý řád zvláštností. V mládí je tento proces ovlivňován pracovní činností a za aktivní účasti vědomí, ale ve stáří tyto faktory zanikají. Adaptace seniora často připomíná pud sebezáchovy. Morfologicko-fyziologické zvláštnosti seniora, které jsou podmíněné procesem stárnutí, se nemohou měnit tak rychle jako okolní prostředí. V tomto důsledku vzniká neshoda těchto procesů, projevem, kterým bývá změna způsobu chování, změna mezilidských vztahů a sociálního prostředí obecně.

Status seniora má především výrazný psychologický a emocionální dopad pro jednotlivce a jeho okolí, ale též změny jeho společenského postavení danou nejen omezením společenských aktivit, ale i ekonomického statusu. V důsledku narušených generačních vztahů, špatné sociální adaptace a jiných faktorů v současné společnosti se stává osamělým.

V podmínkách globalizace lidský smysl neztratil svůj smysl. Smysl ztrácí jen život, který žijeme bez představ, které nám vnutila moderní společnost (Balogová a kol., 2009). Proces stárnutí je spojený s výraznými změnami v sociální oblasti. K podstatným změnám dochází především v rodině. Stárnoucí rodiče, kterým děti už dospěly a opustily domácnost, žijí většinou sami. Ztrácejí nejen rodičovskou, ale i prarodičovskou funkci, především však i významnou materiální, sociální a psychickou podporu svých dětí ve stáří.

Ke změnám dochází i ve ztrátě sebedůvěry a sebejistoty. Je to psychicky náročné období, v kterém člověk ztrácí dosahování sociálního postavení. Stárnoucí člověk se ještě snaží dohnat to, co předtím zameškal, ale už se nesnaží napodobovat svoje ideály. Počáteční zmatek se střídá s uspokojením přítomnosti, ale vzápětí se vtírá nedůvěra.

Starší člověk, jako uvádí Balogová (2005) ztrácí určité sociální úlohy, ztrácí spíše, než získává dříve získané kontakty, mění se jeho perspektivy a hodnotový systém. Jedinec, žijící dosavadním pracovním a rodinným režimem, se musí přeorientovat na jinou činnost, na oblast kultury, sportu a vlastních zájmů. Mění se finanční situace, zhoršuje se zdravotní

stav a často krát se starší člověk nedokáže postarat ani sám o sebe, a tím se narušuje kvalita života. Vzniká u něj obava ze samoty.

Jak uvádí výše zmíněná autorka, adaptace na stáří je ovlivňovaná celým komplexem činitelů. Mimo již vzpomínané osobnosti člověka a jeho fyzického stavu tu ze sociálního aspektu patří činitele jako společenská atmosféra, preferovaný životní styl, vstup do důchodu, změna společenského statusu, ztráta životního partnera či partnerky, rodina, aj. Všechny tyto faktory se podílejí na tom, proč se někdo líp adaptuje na stáří a jiný méně. Na vytvoření mravního vztahu k starším lidem je důležitá celková společenská atmosféra. (Balogová, 2005).

Stereotypy a předsudky vzhledem k seniorům

V dnešní společnosti si lidé vytvářejí různé stereotypy předsudky a je možné konstatovat, že jich existuje mnoho. Budeme se věnovat jednotlivým stereotypům, které zmíníme. Můžeme říci, že tyto stereotypy přisuzujeme každému staršímu člověku, kterého potkáme. Nejčastější stereotyp, který každý již slyšel je, že starší lidé nepracují. Nejvíce toto vyslovují lidé z nižších sociálních vrstev, tedy ti, kteří často sami pobírají sociální dávky. Skutečnosti se ale jeví, že pracujících seniorů neustále přibývá. Napomohlo tomu snížení klasických hlavních pracovních poměrů a zvýšení dohod o pracovní činnosti. Přibývá ale i zaměstnavatelů, kteří nechtějí již zaměstnávat osoby v předdůchodovém věku. Předsudek také, že „živíme seniory, a že oni sami žijí z finanční podpory státu“, tedy, že se nedokážou o sebe postarat. Stát má povinnost seniory zabezpečit a poskytnout jim sociální pomoc na „zaslouženém odpočinku“. Senioři jsou ve většině případů „dementní“, další stereotyp, který jsme již slyšeli. Neznamená to, že každý, kdo je již ve vyšším věku, může trpět demencí nebo být i jinak zdravotně znevýhodněný. Bylo ale zjištěno, že u osoby nad 75 let se může objevit větší riziko duševní nemoci (za jedno z nejzávažnějších je považována např. Alzheimerova choroba, či některé funkční demence). Jeden z mnoha dalších stereotypů, který je vyřčen, je například, že senioři jsou zcela závislí na pomoci druhého jedince, rodiny či státu. Naprosto diskriminační se jeví prohlášení, že senioři jsou nevzhlední, agresivní, sobečtí, což často prezentují masmédia ve všech svých formách. Podsouvají nám denně obraz mladých, krásných a úspěšných lidí, kam tedy vrásčitý vzhled starého jedince nezapadá (Haškovcová, 2002; www.socialnisluzby.eu).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách přinesl dlouho očekávané cílené aktivizace těchto skupin a dovoluje legislativně podporované poskytování této entity. Sociálně aktivi-

zující služby pro seniory jsou upraveny v § 66 tohoto zákona; § 31 prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu definuje sociálně aktivizující služby jako ambulantní, terénní i pobytové, poskytované osobám v důchodovém věku nebo osobám se zdravotním postižením ohroženým sociálním vyloučením (Oblast péče o zdravotně a společensky nedeficitní populaci formou sociální prevence a depistáže). Sociálně terapeutické činnosti – aktivity, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování jedince vhodné k implementaci získávání informací finanční gramotnosti a jejich využití v praktickém životě; Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí – pomoc při komunikaci vedoucí k uplatňování práv, pomoc při vyřizování běžných záležitostí možná využití získaných dovedností z finanční gramotnosti v běžných životních situacích; Nabízí se nenásilně implementovat znalostí a dovedností finanční gramotnosti do základních činností a úkonů do Sociálně aktivizujících služeb; Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím – zájmové, vzdělávací a volnočasové aktivity (Zákon č. 108/2006 Sb.).

4 MASMÉDIA

Masmédia je souhrnný název pro hromadné sdělovací prostředky. V dnešní postmoderní době 21. století existuje celá škála moderních forem masmédií. Nejužívanější z nich jsou televize, internet, billboardy, plakáty, tisk a rozhlas. Masmédia se stala nedílnou součástí našich životů. Jejich cílem je zpracovávat, shromažďovat a následně šířit informace o věcech, které jsou aktuální pro veřejnost. Média svými informacemi ovlivňují společnost, a to jak pozitivně i negativně.

4.1 Druhy masmédií

Dnešní doba nám umožňuje využívat spoustu nových věcí a technologií, není tomu jinak ani v médiích. Užívání médií je v dnešní době považováno jako součást našich životů. Média můžeme rozdělit na hlavní a ostatní média. Hlavní média jsou televize, tisk a internet. Do ostatních médií řadíme kino, rozhlas a plakáty. Hlavním cílem je, shromažďovat a předávat informace veřejnosti. V návaznosti na téma bakalářské práce, se budeme nejvíce věnovat televizi (Bednařík a kol., 2012). Jedná se o entitu lehce dosažitelnou v každé domácnosti, bezproblémově přístupnou každé věkové cílové sociální skupině. Pro některé naše spoluobčany se stává jediným možným zdrojem komunikace se světem, společností; stávají se členem komunity uživatelů masového média (hromadného sdělovacího prostředku). Ovlivňují svým působením celkové uspořádání společnosti, dokážou přimět sociální instituce ke změně chování, formují veřejní mínění, posilují informovanost a vzdělanost svého publika, rozvíjí nebo rozvrací společenský konsenzus, a tak přímo či nepřímo tak zasahují do mnoha oblastí, v nichž se člověk pohybuje (Šveřepa, 2005).

Rozhlas je nejstarší médium a má mezi ostatními sdělovacími prostředky úlohu zcela výjimečnou. Vstupuje do našeho soukromí silněji a s větší intimitou. Dokáže nás informovat rychle; o každé události se dozvíme nejdříve z rádia.

Do tisku můžeme zařadit především odborné články, knihy, noviny atd. Tyto média vycházejí většinou v pravidelných intervalech. Internet považujeme za fenomén dnešní doby, můžeme říci, že internet je jeden z nejrychlejších přenosových médií ve světě. Internet nám poskytuje rychlý přenos dat a informací. Spolu s televizí je nejužívanější médium (Jiráková a Köpplová, 2009).

Internetová média, kterým se někdy také říká Nová média, jsou zatím nejmladším a nejbouřlivěji se vyvíjejícím masmédiem. Mezi internetová média patří zpravodajské portály,

internetové televize, blogy a další typy webů, které vytvářejí alternativní prostor ve světě médií.

Televize

Televize (z řeckého *tele* – daleko a latinského *vize* – vidět) je široce používané jednosměrné dálkově plošné vysílání (tzv. *broadcasting*) a individuální přijímání televizního vysílání, tedy obrazu a zvuku do televizoru. Komerčně se začala televize využívat od 30. let 20. století, postupně se dostala do domácností a stala se důležitým zdrojem zábavy a informací. Výrazně přispívá k celkové socializaci lidí takřka po celém světě (www.press-servis.ecn.cz, 2007).

Jedná se o médium, které má snad každý člen společnosti v domácnosti. Můžeme říci, že televize je jedno z nevlivnějších médií současnosti, právě v televizi můžeme vidět negativní obraz seniora. V televizích se nejčastěji mluví v současné době o seniorech v souvislosti s potřebou důchodové reformy a přiznání jejich starobního důchodu. V televizích je nabízena spousta programů zaměřena právě na přenos informací, vzdělávání a zdroj zábavy (Haškovcová, 2010).

4.2 Význam masmédií

V dnešní době nám komunikační technologie dovolují komunikovat s celým světem a dostávat rychle veškeré informace. Je to umožněno formou masových komunikačních prostředků neboli masmédií. Mluvíme tedy např. o televizi, novinách, videohrách, rádiových stanicích, ale i o internetu, který řadíme mezi nejužívanější masmédiium. Využívání médií se stalo přirozenou součástí našeho života; vnímáme je automaticky. Již malé děti jsou zapojovány na základních školách do činností na počítačích. Masmédia nám samy určují, co budeme sledovat, o čem budeme následující čas diskutovat. Ve společnosti, ve které se nacházíme, si tvoříme tzv. „globální vesnici“. Znamená to, že, přes média sledujeme vybrané události, které nás zajímají, a tak se následně těchto událostí i nepřímo účastníme (Giddens, 2013).

Zdroj moci – masmédiá mají velký vliv na ovládnutí jedince, ale i celou společnost. Jedná se o zdroj informací, který nám poskytuje prezentované události.

Prostředí – je to i místo, kde můžeme sledovat veřejný život.

Zdroj sociální reality – může nám sloužit jako představa o sociální realitě, jak vlastně fungují probíhající změny v kultuře, skupinách, komunitách, ve společnosti, státě, apod.

Klíč ke slávě – v dnešní době se ve velké míře setkáváme s osobnostmi, které se proslavily právě přes média a sociální sítě. Příkladem může být např. *Youtube*, kde můžeme najít populární videa ze všech oblastí kultury, které sledují mladí i staří lidé.

Zdroj normality – zároveň nám masmédiá mohou představit, co je ve společnosti normální, nebo naopak nám mohou upozornit na odchylky (McQuail, 2002).

Mezi média patří i noviny, které jsou přes dvě stě let staré. První noviny, sloužily k informování, rozptýlení, ale i šíření klepů a nepravdivých informací. Noviny byly vydávány v pravidelném čase a byly směřovány celé veřejnosti. Jako další za zmínění stojí televize a rozhlas, obě tato média byly vytvořeny z původních telefonů a telegrafů v roce 1923. Jejich hlavním úkolem bylo přinášet společnosti informace s rozsáhlým obsahem. Místo v šíření informací a ovlivňování názorů lidí má i reklama, a to pozitivně tak i negativně. Může se jednat o placenou nebo neplacenou propagaci nějakého výrobku, společnosti, služby nebo značky za účelem zvýšení prodeje různých produktů (McQuail, 2002).

Kim Sawchuk (2013) provedla výzkum v Kanadě, který byl zaměřený na „Sociální média a obhajobu seniorů“. Bylo zjištěno, že je méně seniorů nad 75 let, kteří užívají média a sociální sítě. Je to zapříčiněno obtížně ovladatelnými technologiemi pro starší generaci; nová média jsou stále vyvíjena pro mladou generaci. Na starší generaci se zapomíná, bohužel stále více nejsou dostatečně naplňovány potřeby seniorů, kteří v této věkové kategorii naopak potřebují zvýšený sociální kontakt a pravidelnou pomoc (www.tandfonline.com, 2015).

4.3 Etika a morálka masmédií

Mluvíme-li o etice masmédií, máme na mysli aplikovanou etiku, která následně reflektuje etiku a morálku v oblasti médií. Tato etika se zabývá studiem hodnot v mediální oblasti a jejím předmětem je zkoumání morálky a rozvoj etiky v mediální sféře. Etika masmédií je interdisciplinární nauka, která se ve svém průzkumu snaží spojit poznatky z ostatních vědních disciplín (Remišová, 2010).

Pojmu etika je poměrně blízko termín novinářská etika. Novinářská etika vznikla o něco dříve než etika masmédií. Součástí této etiky je zkoumání morálky a následný rozvoj etiky v jiných pracovních činnostech, jako je např. zvukař, střihač nebo mediální pracovník. No-

vinářskou ani etiku masmédií nemůžeme od sebe oddělit, protože platí jisté etické požadavky pro obě etiky (Remišová, 2010).

Etika masmédií a její úrovně působení:

- Mikroúroveň
- Meziúroveň
- Makroúroveň
- Globální úroveň (Remišová, 2010).

Dnešní senioři jsou formováni společností a dobou, která se zaměřuje především na mladé lidi. Zcela odlišné je porovnání seniorů v dnešní době a porovnání seniorů před sto lety. V současné době je důležitý vzhled a krása člověka. Estetické úpravy na tělech žen, ale i mužů se staly trendem dnešní doby. Také móda se neustále mění a vyvíjí, je více než důležité jít s dobou. Člověk, který o sebe pečuje a sleduje neustálé trendy, poukazuje na to, že je mladiství a je tedy „in“. V takové znetvořené společnosti působí stáří a senior jako něco nevhodného, skoro až neslušného. Masmédia určují a ovlivňují současné moderní trendy, které nesmyslně ovlivňují celou společnost (Sak a Kolesárová, 2012).

V současné době mají velký vliv na celou společnost stále se inovující nové technologie. Nejdříve to byly počítače, později mobilní telefony, které slouží ke komunikaci a předávání informací. Mobilní telefony nabízejí v současné době nové funkce, takže člověk nepotřebuje ani televizi, rozhlas nebo fotoaparát; vše je z nich dostupné. Uchycení a zakotvení nových technologií ve společnosti proběhlo rychle. Stále nová a nová média nám umožňují různé možnosti, jako změnu životního stylu, nové životní pole, aj. Mohli jsme to zaznamenat již v roce 2010, kdy se i senioři začali aktivně pohybovat v elektronické poště. V roce 2000 se jejich aktivita pohybovala těsně nad nulou; v roce 2010 už komunikovalo elektronicky 20,0% seniorů (Sak a Kolesárová, 2012; www.nakladatelstvi.portal.cz, 2010).

Klevetová (2017, s. 16) uvádí, že *„Televizní reklamy nám pokřívují vidění světa, a tedy i vidění stáří; průzkumy ukazují, že se senioři cítí odstrčeni a ztrácejí sebedůvěru ve vlastní život“*.

4.4 **Prezentace masmédií o zdravotně a sociálně znevýhodněné sociální skupině seniorů**

Jak již bylo zmíněno, masmédiá jsou orientována na mladou generaci, ale znevýhodněné skupiny nebývají také bez povšimnutí. V televizích nám mohou podsouvat různé typy informací, avšak nemůžeme si být jistí, zda jsou pravdivé či nikoliv. Každou cílovou skupinu znevýhodněných lidí média charakterizují jinak, často je přiřazují mezi nepřijatelné skupiny v rámci společnosti, tedy stigmatizováni.

Takovou sociální skupinou mohou být i senioři. Prezentace seniorů v negativním světle může mít dopad na jejich psychiku, ale také na celý jejich život. Mnohdy si masmédiá ani neuvědomují, jak negativně působí tyto informace na samotného seniora. Informace, které senioři vidí a registrují v médiích pro ně nepřijemné, mohou zraňovat. Média mohou prezentovat seniory ve smyslu vtipu, kdy si ze seniorů utahují a dobírají si je; dále je prezentují jako ekonomickou zátěž pro stát. Nejčastěji můžeme zaznamenat v médiích prezentaci násilí, týrání a zneužívání seniorů. Tyto zprávy v nás vyvolávají soucit a vztek vzhledem k médiím. Masmédia jsou v tomto směru viníky, ovlivňují nás natolik, že si vytváříme negativní myšlenky, kterými později nahlížíme na svět. Nejčastěji to bývá bulvární tisk, který všechny informace zveličuje, zkresluje pravdivý obraz, ale je vždy pravdivě. Život seniorů nebývá dostatečně vykreslen v médiích, např. jejich aktivní život, společenské akce, které navštěvují a ani to, jak tráví jejich volný čas. (www.nakladatelstvi.portal.cz, 2010).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PRAKTICKÁ ČÁST

Druhou částí bakalářské práce je část praktická, neboli výzkumná. Výzkum definuje Reichl jako „*Dlouhodobou, plánovitou činnost, část poznávacího procesu ve vědě, zahrnující jak teoretickou, tak empirickou část*“ (Reichel, 2009, s. 26).

Přínos výzkumu a celé této práce můžeme vidět v doporučení ohledně navýšení programů, určených pro seniorskou populaci, tedy též pro znevýhodněnou marginální skupinu společnosti. Výsledky mohou také sloužit jako informace pro vlastníky TV stanic, k podnětu zvýšení počtu pořadů zaměřených na seniory.

Na začátku výzkumu jsme si stanovili cíle práce. Zároveň byla zvolena výzkumná metoda a výzkumný soubor. Na závěr data zpracujeme a provedeme jejich vyhodnocení.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, do jaké míry jsou masmédiá schopna ovlivňovat, a to pozitivně či negativně, postoje majoritní společnosti k marginálním skupinám obyvatel - seniorům.

K realizaci a naplnění cíle je nutné provést výzkumné šetření, pomocí metody kvantitativně-kvalitativního výzkumu (smíšený výzkum), technikou dotazníkového šetření a obsahové analýzy sociálních otázek v médiích, v tomto případě televize.

Ve výzkumné části bakalářské práce jsme stanovili cíle:

- Zjistit dodržování sociální etiky masmédií ve vztahu k znevýhodněným sociálním skupinám v současné společnosti - cílová skupina senioři.
- Zmapovat jak a jakým způsobem jsou masmédiá schopna ovlivňovat postoje majoritní společnosti k znevýhodněným sociálním skupinám v současné společnosti - cílová skupina senioři.
- Analyzovat nabídky programů státní a nestátní TV věnované sociální problematice za dané období.

5.2 Výzkumný vzorek

Základní výzkumný vzorek respondentů tvořili vybraní senioři z Olomouckého kraje ve věku od 65 do 85 let. Z důvodu zachování anonymity nebyly více specifikovány žádné jejich údaje. Jednalo se tedy o cílovou sociální skupinu seniorů, rodinných příslušníků spolužáků. Celkový počet byl 56 respondentů.

5.3 Výzkumná metoda

Výzkumné šetření práce je prováděno pomocí metody kvalitativně-quantitativního výzkumu. K sběru dat byla využita technika polostrukturovaného dotazníku a review obsahové analýzy sociálních otázek v médiích, v tomto případě nabízeného programu na časový úsek státní a soukromé televize. Dotazník je sestaven z 16 otázek (uzavřených, polouzavřených a otevřených), na které respondenti odpovídali.

Dotazník je určen pro rychlý a objektivní sběr dat „*Dotazník je standardizovaný soubor otázek, jež jsou předem připraveny na určitém formuláři,*“ který je jednou z využívaných technik v sociologickém výzkumu (Kutnohorská, 2008, s. 41).

Zmíněný dotazník je tedy sestaven z 16 otázek, a to jak uzavřených, tak polouzavřených a otevřených. Celý dotazník je anonymní a respondenti byli ujištěni, že jejich osobní údaje nebudou zneužity.

Druhá část výzkumu je realizována pomocí obsahové analýzy. Obsahová analýza je definována jako „*objektivní metoda analýzy sdělení*“ (Disman, 2000, s. 169).

V našem výzkumu je review zaměřeno na vybrané stanice v TV (státní televizní vysílání, stanice ČT1 a ČT2; soukromé televizní vysílání, stanice Nova, Prima a Barrandov TV), kde budeme po jeden měsíc sledovat programovou nabídku (na základě programové nabídky a upoutávky, publikované v časopisech s TV programy a s doprovodnými anotacemi o obsahu jednotlivých pořadů, na jejich portfoliu si senior vybírá relaci), v tomto případě státní a soukromé TV., která je součástí vysílání a je věnována problematice znevýhodněným sociálním skupinám (s možným důrazem na seniory). Následně Pomocí dotazníku bude zjišťována sledovanost a spokojenost seniorů s nabízenými programy pro tuto cílovou sociální skupinu v televizním médiu.

5.4 Organizace výzkumu

Na začátku výzkumu byly stanoveny cíle, podle kterých byl naplánován vlastní průběh výzkumného šetření.

V období od 18. února do 17. března 2019 jsme sledovali vybrané programy v TV. Jednalo se o státní televizní stanice ČT1, ČT2 a nestátní televizní stanice TV Nova a TV Barrandov. Analýze byly podrobeny nabízené televizní programy zaměřené na nabídku pořadů pro seniorskou populaci (počet, obsah, zaměření).

V průběhu února 2019 byl sestaven dotazník pro respondenty. V měsíci březnu proběhla realizace kvantitativního výzkumu pomocí techniky dotazníkového šetření, kdy byly dotazníky distribuovány přes spolužáky příslušníkům v jejich rodinách ve věku od 65 do 85 let v Olomouckém kraji.

Po získání všech odpovědí z dotazníkového šetření byla data zpracována prostřednictvím programu Microsoft Excel. Získané analyzované výsledky jsou znázorněny v tabulkách a grafech (absolutní a relativní četnost) a slovně komentovány.

Sledované televizní programy a jednotlivé pořady byly vyhodnoceny pomocí obsahové analýzy a komentovány.

5.5 Limity výzkumu

Výzkum byl realizován pouze s určitým počtem seniorů (56) z Olomouckého kraje, tudíž nelze výsledky aplikovat na celou seniorskou společnost v České republice. Na dotazníky odpovídali respondenti ve věku od 65 do 85 let a opět nebyla pokryta celá řešená věková škála. Také lze poukázat na to, že v rámci výzkumu nebyly sledovány všechny televizní stanice, tudíž nelze výsledky použít na hodnocení pokrytí pořadů věnovaných a nabízených seniorům všech televizních stanic v ČR.

Nicméně nabízí zajímavé informace o etických postojích médií k znevýhodněným spoluobčanům v České republice, včetně zpětné vazby seniorů z pohledu jejich využívání médií k získávání informací z oblasti sociální problematiky pomocí sledování dostupných televizních kanálů státní a nestátní televize.

6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

6.1 Programově zaměřené televizní relace k znevýhodněným sociálním skupinám – senioři

Média jsou součástí naší společnosti a mění se tak, jak se mění společnost. Informují nás o věcech, které jsou pro společnost důležité, avšak jsou zavázána šířit pravdu, chránit slabé a bezmocné proti silným a bezohledným. Tento záměr nemusí vždy odpovídat skutečnosti. Většina médií však patří k sdělovacím prostředkům komerčním, tudíž jejich informace mohou být i zkreslené. Televizní divák vnímá obrazovou informaci vysílanou "jeho" televizí podvědomě jako pravdu, což bylo, je i bude všemi politickými režimy využíváno ke kontrole vysílaných informací. I v demokratických zemích je obrovská moc televize dobře patrná. Chceme-li však dostat naše sdělení k co největšímu množství lidí a zasáhnout veřejnost, nezbyvá, než naučit se s televizí spolupracovat, využívat ji i k řešení dennodenních sociálních problémů ve společnosti. Právě tak uvědomíme její výjimečnost, která nám může pomoci řešit otázky, spojené, např. VIP osobnostmi, jako přinášet zprávy o bezdomovcích na ulici, či jiných znevýhodněných sociálních cílových skupin.

Na základě výše uvedeného textu, pomocí techniky review, jsme podrobili skladbu pořadů televizních programů státní a nestátní televize, a to z pohledu sledovanosti seniory, doby vysílání, obsahu pořadu se zacílením na sociální oblast – senioři, informační obsah. Hlavním sledovaným cílem bylo zjistit dodržování sociální etiky masmédií ve vztahu k znevýhodněným sociálním skupinám v současné společnosti - cílová skupina senioři.

ČT 1 a ČT 2

Česká televize 1 a 2, jsou jediné státní televize v České republice, které vysílají pořady zaměřené na kulturu, vzdělání, ale poskytují také přístup k informacím, včetně vysílání pořadů, orientovaných na zábavu. Představeny byly pořady, které byly zmíněny seniory, jako sledované v praktické části bakalářské práce.

168 hodin – Publicistická relace, která shrnuje nejdůležitější informace za celý týden v ČR ale i ve světě. Především se zaměřuje na politickou, ekonomickou a sociální sféru.

AZ – kvíz – Vědomostní pořad, zaměřený především na znalosti ve všech oblastech společnosti.

Černé ovce – Publicistická relace, nabízí užitečné rady, reportáže týkající se aktuálního dění ve společnosti. Odborně řeší tematicky zaměřené sociální problémy.

Máte slovo s Michaelou Jílkovou – Diskusní pořad, ve kterém může veřejnost vyjádřit svůj názor na soudobé politické, ekonomické, sociální a legislativní otázky.

Otázky Václava Moravce – Zpravodajská, publicistická relace. Pořad je zaměřený převážně na politickou scénu, a to z pohledu stranické zodpovědnosti k současným problémům.

Reportéři ČT – Publicistický pořad, který se snaží pokrýt velkou řadu významných událostí doma i ve světě s pohledu sociálně-ekonomického podtextu.

Sama doma – Interaktivní publicistická relace, která obsahuje krátké vstupy o informacích z mnoha sfér, debaty s lékaři, sociology a také s psychology, věnované všem cílových sociálním skupinám.

Události a Události v regionech – Zpravodajské relace, které prezentují nejdůležitější informace ze dne, kdy se udály. Věnuje se všem cílovým sociálním skupinám. Velkou částí se zabývá problematikou seniorského věku.

Zprávy ve 12 – Zpravodajský pořad, který podává krátké vstupy o dění v České republice, ale i ve světě (www.ceskatelevize.cz, 1996-2019).

TV Barrandov

TV Barrandov je soukromá televize v České republice, která vysílá pořady zaměřené na přístup k informacím, včetně vysílání pořadů, orientovaných na zábavu. Programová skladba je laděna komerčně, včetně reklam. Často vysílá programy, které jsou subjektivně podkresleny. Informace jsou někdy zavádějící, a ne každý divák je schopný tuto diskrepanci rozeznat (cílová skupina senior).

Instinkty Jaromíra Soukupa – Publicistický pořad, hlavními prvky jsou rozhovory se známými osobnostmi.

Moje zprávy – Publicistický pořad, poskytuje informace z aktuálního dění, rozhovory s českými osobnostmi, ale i názory ředitele televize, které ne vždy korespondují s realitou (www.barrandov.tv, 2008-2019).

TV Nova

TV Nova je televize v České republice, která vysílá pořady zaměřené na kulturu, vzdělávání, ale poskytuje také přístup k informacím, včetně vysílání pořadů, orientovaných na zábavu. Jedná se o nejsledovanější TV stanici v České republice. Tato TV stanice nabízí širokou škálu zábavných pořadů, sportovních kanálů, ale také upozorňuje na sociální problémy v současné době; hledá pomoc pro jedince i rodiny v sociálním či zdravotním znevýhodnění.

Co na to Češi – Zábavní pořad, ve kterém soutěží rodinné týmy.

Koření – Publicistický pořad, který vysílá v pravidelných intervalech. Podává zajímavé informace o dění z celého světa (politika, ekonomika, zeměpis, kultura, sociální problematika, aj.).

Polední a odpolední Televizní noviny – Zpravodajská relace, která vysílá informace během poledního a odpoledního času. Jedná se o krátce vysílané informace, které se objevují i ve večerních Televizních novinách a informuje o dění doma i v zahraničí, a to ve všech sférách.

Snídaně s Novou – Publicistický, zpravodajský pořad. Vysílaný pravidelně ve všední dny, součástí jsou zpravodajské bloky, sportovní noviny a počasí.

Střepiny – Publicistický, zpravodajský pořad. Střepiny řeší aktuální problematiky z uplynulých týdnů z pohledu politického, ekonomického, ale i sociálního dění.

Televizní noviny – Hlavní zpravodajská relace. Televizní noviny jsou vysílány v pravidelných intervalech, každý den ve večerních hodinách.

Víkend – Publicistický pořad, který se zabývá každodenními problémy v dnešní společnosti a poznatky z přírody a lidských činností (www.tn.nova.cz, 2019).

Nejdostupnějším a často užívaným zdrojem pro získávání informací je tedy, jak již bylo zmíněno, televize. Ta díky své velké sledovanosti značně ovlivňuje mínění celého spektra věkových skupin české veřejnosti. Záleží samozřejmě na každém jedinci, jaký z nabízených žánrů, pořadů i jejich zaměření si vybírá. Ne vždy jsme s nabídkou pořadů spokojeni. V závislosti na současném vlivu globalizace, trendu uznávání mládí a krásy, se dostávají do vysílání českých médií dostatečně nevyvážené pořady, které opomíjejí vysílání orientovaná na informace o znevýhodněných sociálních skupinách a jejich potřebách, např. seniory.

Na základě uvedených skutečností bylo provedeno detailní kvalitativní review televizních pořadů v období od 18. února do 17. března 2019. Do toho výzkumu byly zařazeny jak televizní stanice státní, tak soukromé. Ze státních stanic se jednalo o ČT1 a ČT2 a ze soukromých o TV Nova a TV Barrandov.

Z pohledu státních televizních stanic, většinu svých programů vysílají pouze ve všední dny, pouze některé o víkendu. Mezi pořady, které jsou vysílány během pracovního týdne, jsou např. Sama doma, Máte slovo s Michaelou Jílkovou, Černé ovce, Události v regionech a Reportéři ČT. Pořady vysílané pouze o víkendu jsou např. Otázky Václava Moravce a 168 hodin. Existují i pořady vysílané denně, nejznámějšími jsou Události. Vyjmenované programy se dotýkaly pouze okrajově znevýhodněné cílové skupiny seniorů; žádný z vysílaných programů není vyhrazen pouze pro seniory.

Ze soukromých TV stanic Nova a TV Barrandov je nabízených pořadů opět minimum. V pořadech TV Nova jsou vysílány krátké vstupy zabývající se problematikou seniorské populace, avšak tyto informace nejsou bohužel často podloženy relevantními zdroji. Jako pořady TV Nova můžeme uvést např. Střepiny, Snídaně s Novou, Televizní noviny nebo Víkend. Na stanici TV Barrandov je nabídka programů téměř nulová. Když už se zde nějaké informace o seniorech objeví, stejně jako u předešlé TV stanice, nejsou tyto informace opět podloženy relevantními údaji. Na této TV stanici jsou vysílány pořady jako např. Moje zprávy nebo Instinkty Jaromíra Soukupa. Druhý zmíněný pořad je subjektivní, populistický, zavádějící a jedná se podávané zkreslené informace.

Na základě prověření sledovaných pořadů ve zmíněných televizních stanicích (sledované faktory - četnost a doba vysílání, obsah pořadu, cílení programu na sociální oblast, forma pořadu – mediální zpracování, informační a edukační přínos, vzbuzení zájmu o dění v sociální sféře) jsme dospěli k názoru, že z objektivního posouzení pořady nesplňují kritéria pro cílenou sociální skupinu. Často jsou uváděny povšechné nespécifické informace pro seniory, které jsou poskytovány i v dalších pořadech pro širokou veřejnost takovým způsobem, že není pravděpodobné jejich pochopení pro cílovou skupinu.

Zobrazování seniorů v médiích

Jak je známo, média představují v současné společnosti klíčový informační zdroj. Příjemci zpráv do značné míry vnímají okolní svět takový, jaký jej „vidí“ v médiích. V mediálních sděleních, jak je uvedeno na webové stránce www.vlada.cz, 2010, zpravidla nenajdeme otevřeně dehonestující vyjádření namířená proti seniorům. Na první pohled je většina sdělení

nenapadnutelných, ale ve skryté rovině odkazují ve společnosti k zažitému stereotypu seniorů a stáří. Mediální sdělení seniory podle našeho šetření také zpravidla nepoškozují výslovně námi řešenou cílovou sociální skupinu, ale tím, že je některá tvrzení a informace zobrazují jako odlišné, jiné, staré. Tímto upozorňováním přispívají k jejich sociálnímu vyčleňování z majoritní společnosti a tak zvětšování mezigeneračních mezer. Obecně pozornost věnovaná seniorům, stárnutí a stáří je ve zpravodajských médiích malá. V televizním zpravodajství zaujímají přibližně 2,0 % hlavních zpravodajských relací (v ČR je v populaci přes 14,0 % osob starších 65 let). Jako senioři jsou v českých médiích plošně označovány osoby starší 50 let, ale i o 40 let starší.

Jak uvádí výše uvedený informační zdroj, zpravodajství je často „ageistické“. *Ageismus* vychází z ideologické představy kvalitativní nerovnosti různých životních období, týká se celé populace, tedy nejen starších. Projevuje se např. tím, že média věnují odlišnou pozornost událostem, jejichž aktéři náleží do různých věkových skupin než senioři, které přehlížejí. Pořadů orientovaných pouze pro seniory je nedostatek, obsahově jsou roztržštěné, ne vždy ve spojitosti na sociální život seniora. Pořady jsou vytvářeny ve snaze přitažlivého obsahu, často i okrajového problému se zaměřením na výstřednost.

Na základě uvedených entit, zamyslíme-li se nad námi sledovanou otázkou o dodržování sociální etiky masmédií ve vztahu k znevýhodněným sociálním skupinám v současné společnosti - cílová skupina senioři, musíme zmínit svobodu slova (zaručená v ČR článkem 17 Listiny základních lidských práv a svobod, 1993; Ústava ČR, 1993) a to v kontextu s obecnou mírou vkusu, ochranou soukromí, ochranou práva na čest a důstojnost a zodpovědným hledáním objektivní pravdy, která by vždy měla být dodržována. Tyto etické kodexy mají různé podoby, ale základ je většinou společný, jejich vzájemné odlišnosti spočívají spíše v konkrétnosti a přísnosti z geografického pohledu příslušného novináře. Tyto kodexy by neměly opomenout právo čtenáře na úplné, pravdivé a nezkreslené informace a právo znát původ těchto informací, povinnost novináře odolávat nátlakům a střetům zájmů, požadavky na profesionalitu, osobní zodpovědnost a neúplatnost, důvěryhodnost, serióznost novináře i novin. Důležité je vypíchnout citlivý přístup ke každému jedinci, zvláště pak znevýhodněnému.

Je nutné konstatovat, že v našem review na základě pořadů nabízených a vysílaných na programech státní i nestátní televize o etickém přístupu k znevýhodněným sociálním skupinám, resp. seniorům, jak je uváděno a doporučováno v etickém kodexu novinářů, v praktické rovině nebylo implementováno v takové míře, jak bychom očekávali.

Závěrem lze konstatovat, že programů pro seniory je nedostatek. Bylo by tedy vhodné na tuto skutečnost poukázat a začít jednat. Senioři jsou nedílnou součástí společnosti jako každý jiný člen této společnosti a mají právo na stejný podíl vysílaných programů TV (státní i nestátní) jako ostatní cílové sociální skupiny v současné společnosti. Naopak by bylo vhodné využívat televizních vysílání k informovanosti starších spoluobčanů, protože z pohledu jejich často ztížené mobility je televizní program a jeho obsahová nabídka jediným spojením se společností, možností zpřístupnění nových informací potřebných ke zvládnutí obtížných životních situací, šíření znalostí o sociálních problémech a jejich řešení, možnostech využití poskytovaných sociálních služeb, apod. Vždy ale s etickým nadhledem neponižovat důstojnost jedince z pohledu věku, pohlaví, antropologického typu, kultury, vyznání, aj.

6.2 Dotazníkové šetření

Výzkumné šetření bakalářské práce pomocí metody kvantitativního výzkumu sběru informací technikou dotazníku (viz Příloha P1), za cílem analyzovat nabídku programů státní a nestátní TV věnované sociální problematice za dané období a výběru této entity námi vybrané cílové sociální skupiny přineslo následující zjištění.

Otázka 1: Pohlaví

Komentář

Tabulka 1 představuje počet mužů a žen participujících na výzkumu. Celkový počet respondentů byl 56 (100,0 %), z čehož ženy tvořily 29 respondentů (52,0 %) a muži 27 respondentů (48,0 %).

Tabulka 1 Pohlaví

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Muž	27	48,0
Žena	29	52,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 2: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Komentář

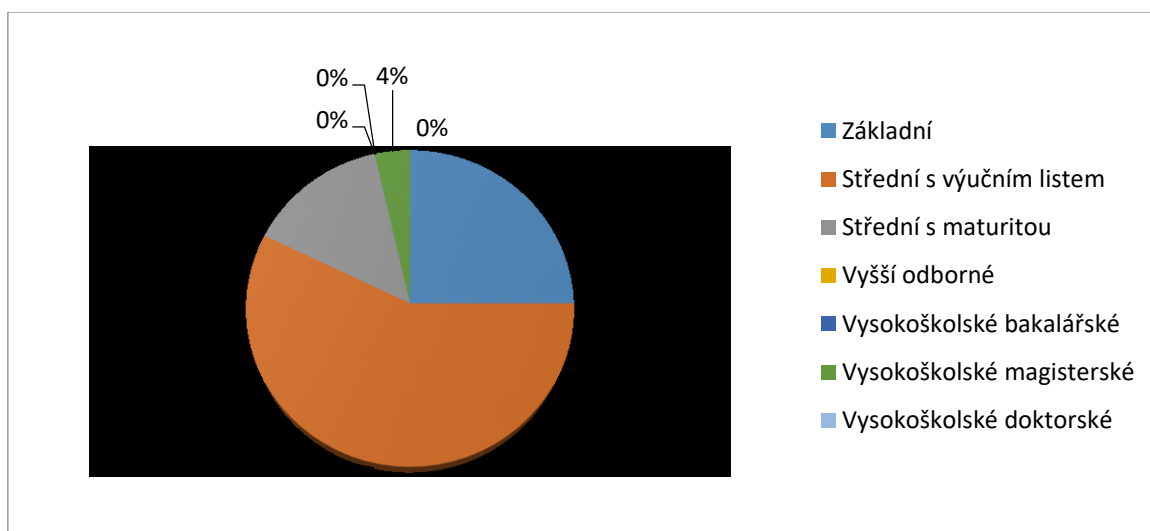
V tabulce 2 a na grafu 1 můžeme vidět nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Základní vzdělání uvedlo 14 respondentů (25,0 %). Absolvování učňovské školy uvedlo 32 respondentů (57,0 %). Středoškolské vzdělání s maturitou označilo 8 respondentů (14,0 %). 2 respondenti (4,0 %) dosáhli vysokoškolského magisterského vzdělání.

Tabulka 2 Vzdělání

Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Základní	14	25,0
Střední s výučním listem	32	57,0
Střední s maturitou	8	14,0
Vysokoškolské magisterské	2	4,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Graf 1 Vzdělání

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 3: Který obor jste absolvoval/a?

Komentář

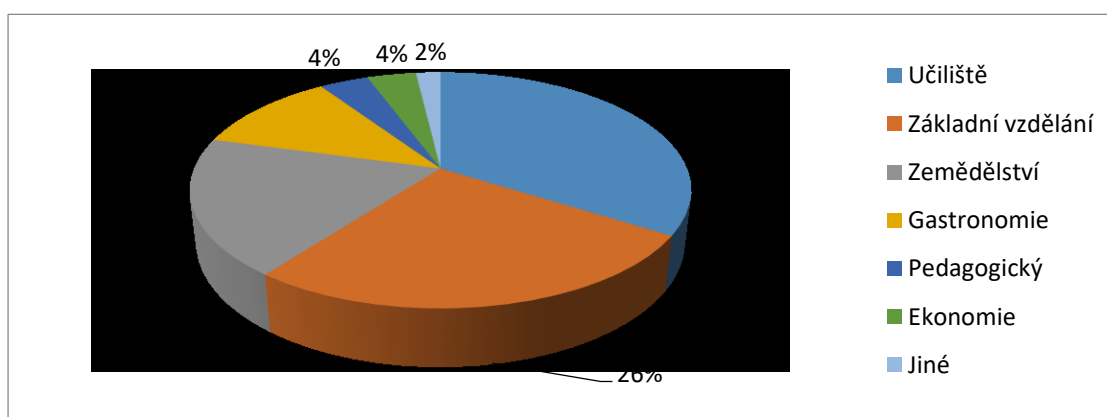
Tabulka 3 a graf 2 ukazuje, jaký učňovský obor respondenti absolvovali. Základní vzděláním prošlo 15 respondentů (26,0 %). 18 respondentů (34,0 %) uvedlo učňovské obory, např. svářeč kovů, instalatér, brašnář, které jsme shrnuli do kategorie učiliště. Kategorii zemědělství uvedlo 10 respondentů (19,0 %), a to obory, např. opravář zemědělských strojů, zemědělský technik. 6 respondentů (11,0 %) uvedlo obory jako kuchař, cukrářka, číšník; ty byly zahrnuty do kategorie gastronomie. Pedagogický obor uvedli 2 respondenti (4,0 %). 2 respondenti (4,0 %) absolvovali obor ekonomie. 3 respondenti (2,0 %) uvedli jiné možnosti.

Tabulka 3 Obor

Obor	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Základní vzdělání	15	26,0
Učiliště	18	34,0
Zemědělství	10	19,0
Gastronomie	6	11,0
Pedagogika	2	4,0
Ekonomie	2	4,0
Jiné	3	2,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Graf 2 Obor

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 4: Žijete ve městě nebo na vesnici?**Komentář**

Tabulka 4 znázorňuje, kolik respondentů žije na vesnici a kolik ve městě. 46 respondentů (93,0 %) uvedlo, že žije na vesnici a 10 respondentů (7,0 %) označilo město jako místo bydliště.

Tabulka 4 Bydliště

Bydliště	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Vesnice	46	93,0
Město	10	7,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 5: V kolika letech jste odešel/odešla do důchodu?

Komentář

Tabulka 5 ukazuje, v kolika letech senioři odešli do důchodu. 36 respondentů (64,0 %) uvedlo, že odešli do důchodu v rozmezí 65-75 let. 20 respondentů z našeho souboru (36,0 %) uvedlo, že odešli do důchodu v rozmezí 76-85 let.

Tabulka 5 Odchod do důchodu

Odchod do důchodu	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
65 – 75 let	36	64,0
76 – 85 let	20	36,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 6: Které TV stanice sledujete?

Komentář

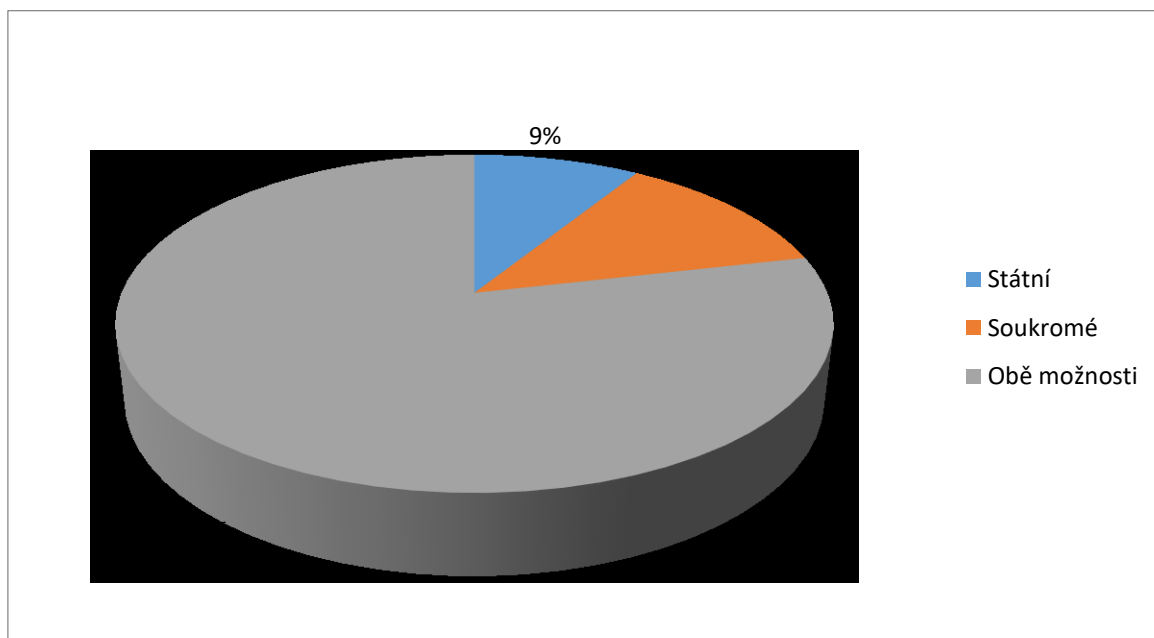
Tabulka 6 a graf 4 znázorňují, které TV stanice senioři preferují. Z celkového počtu 56 respondentů (100,0 %), pět respondentů (9,0 %) uvedlo, že upřednostňují státní TV stanice. 7 respondentů (12,0 %) uvedlo, že dávají přednost soukromým TV stanicím. Obě možnosti označilo 44 respondentů, což představuje 79,0 %.

Tabulka 6 Které TV stanice sledujete?

Upřednostnění TV stanic	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Státní	5	9,0 %
Soukromé	7	12,0 %
Obě možnosti	44	79,0 %
Celkem	56	100,0 %

Zdroj: Autorka, 2019

Graf 3 Sledovanost TV stanic

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 7: Které státní stanice sledujete?**Komentář**

Tabulka 7 znázorňuje, které státní stanice respondenti nejčastěji uvedli. 30 respondentů (61,0 %) uvedlo, že sledují ČT 1. 19 respondentů (39,0 %) uvedlo, že sledují ČT 2.

Tabulka 7 Sledované státní stanice

Sledovanost státních stanic	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
ČT 1	30	61,0
ČT 2	19	39,0
Celkem	49	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 8: Které soukromé stanice sledujete?

Komentář

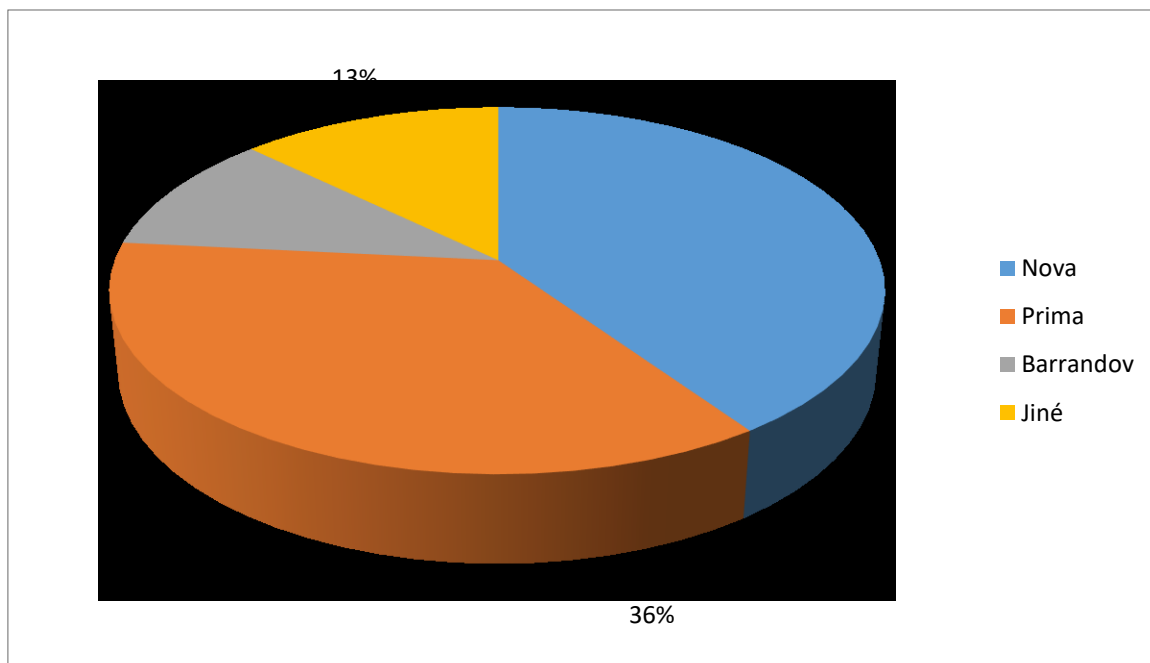
V tabulce 8 a na grafu 5 můžeme vidět, jaké soukromé stanice respondenti nejčastěji sledují. 19 respondentů (37,0 %) uvedlo stanici Nova. 17 respondentů (33,0 %) označilo, že nejčastěji sledují stanici Prima. Dalších 5 respondentů (10,0 %) uvedlo stanici Barrandov TV. Do kategorie jiné uvedlo 10 respondentů (13,0 %) stanice např. Nova Cinema, Prima ZOOM, Prima Love, Noe a Šlágr TV.

Tabulka 8 Sledované soukromé stanice

Sledovanost soukromých stanic	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Nova	19	40,0
Prima	17	36,0
Barrandov	5	11,0
Jiné	10	13,0
Celkem	51	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Graf 4 Sledované soukromé stanice

Otázka 9: Které z nabízených pořadů TV sledujete?

Komentář

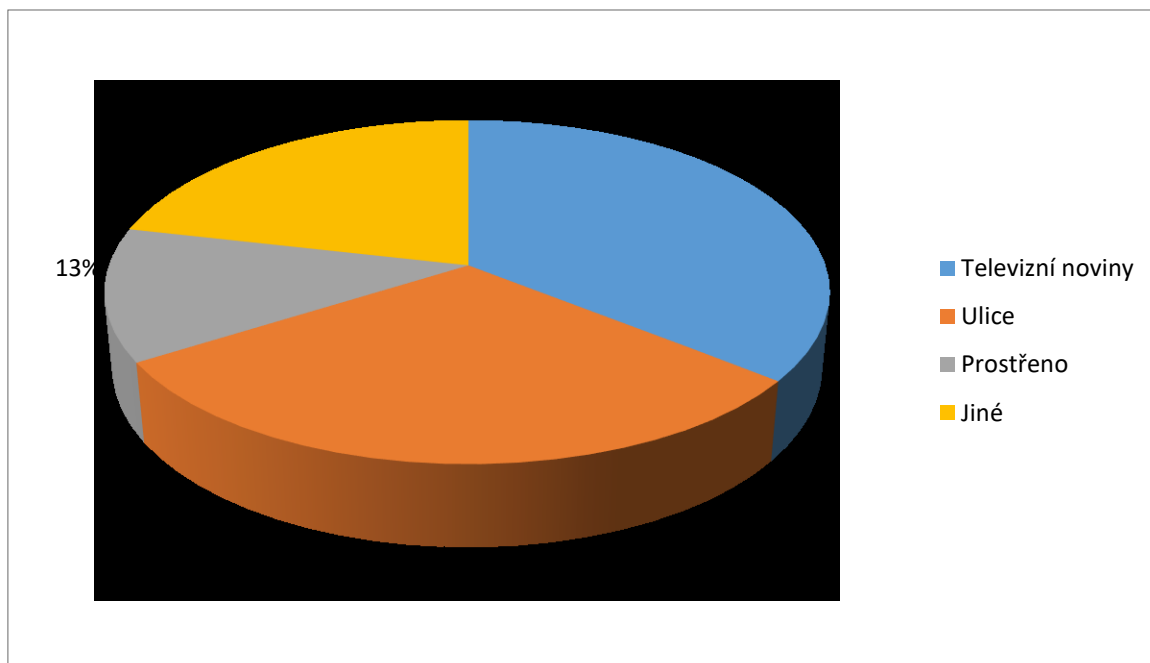
V tabulce 9 a na grafu 6 můžeme vidět, jaké nejčastější pořady respondenti uvedli. 20 respondentů (36,0 %) uvedlo, že nejčastěji sledují Televizní noviny. Pořad Ulice uvedlo 17 respondentů (30,0 %). Dalších 8 respondentů (13,0 %) napsalo pořad Prostřeno. Do kategorie jiné uvedlo 12 respondentů (21,0 %) pořady např. AZ – kvíz, Soudkyně Barbara, Nebezpečné vztahy a dokumentární bloky.

Tabulka 9 Sledované TV pořady

Sledovanost pořadů	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Televizní noviny	20	36,0
Ulice	17	30,0
Prostřeno	8	13,0
Jiné	12	21,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Graf 5 Sledované TV pořady

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 10: Jak často sledujete Vámi vybrané pořady?

Komentář

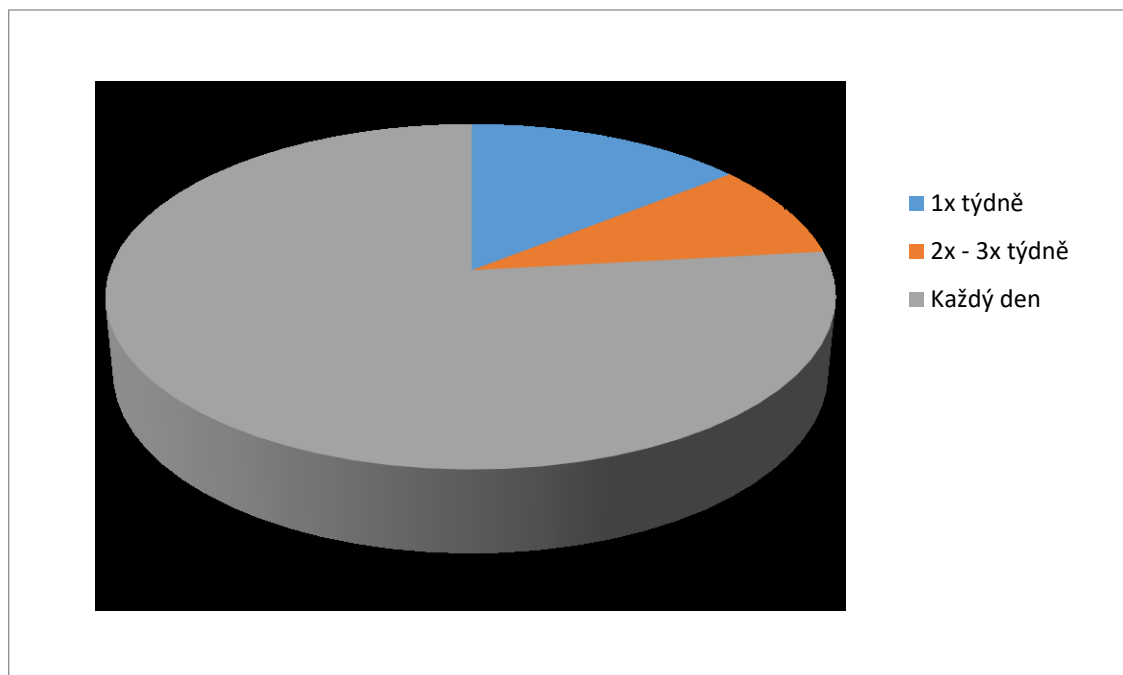
Tabulka 10 a graf 7 nám ukazuje, jak často respondenti sledují jimi vybrané pořady. 8 respondentů (14,0 %) uvedlo, že sledují pořady 1x týdně. Dalších 5 respondentů (9,0 %) znamenalo, že sledují pořady 2x – 3x týdně a 43 respondentů (77,0 %) označilo, že sledují vybrané pořady každý den.

Tabulka 10 Frekvence sledování

Frekvence sledování pořadů	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
1x týdně	8	14,0
2x – 3x týdně	5	9,0
Každý den	43	77,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Graf 6 Frekvence sledování

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 11: Získáváte informace o sociálních problémech prostřednictvím TV?

Komentář

V tabulce 11 můžeme vidět, zda respondenti získávají informace o sociálních problémech pomocí TV. 37 respondentů (92,0 %) uvedlo, že získávají informace pomocí TV a 19 respondentů (8,0 %) zaznamenalo, že nezískávají informace pomocí TV.

Tabulka 11 Získávání informací z TV

Získáváte informace z TV?	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano	37	92,0
Ne	19	8,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka12: Byly informace získané z TV vysílání věrohodné, byly využity k řešení Vašich sociálních problémů?

Komentář

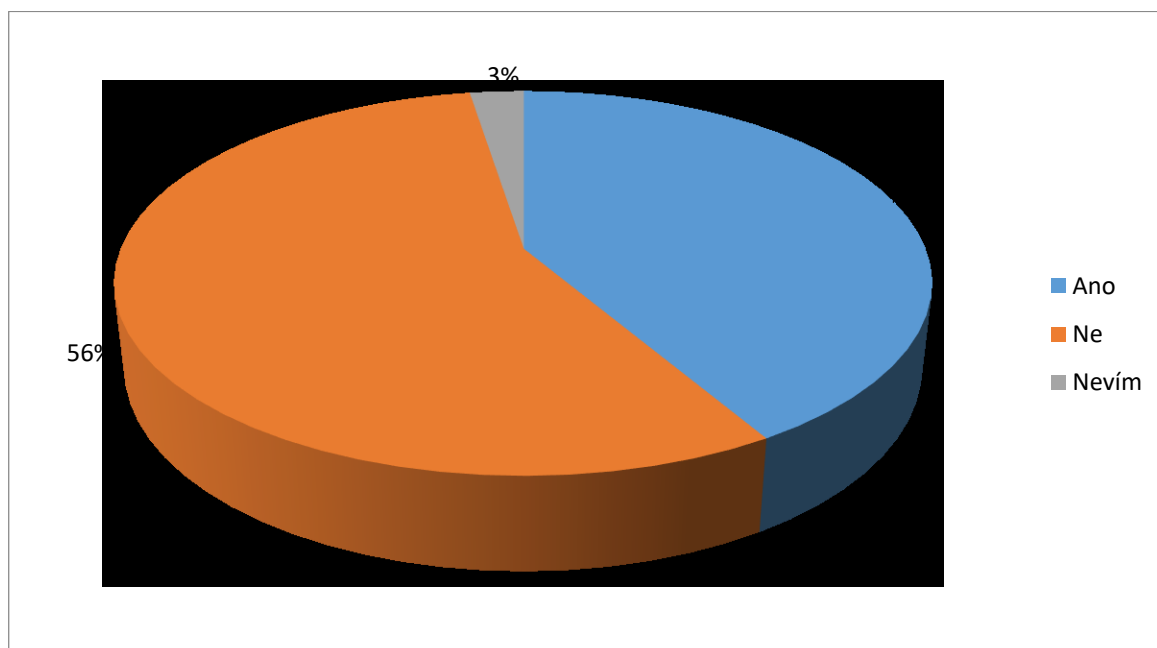
V tabulce 12 a na grafu 8vidíme, jestli respondenti považují informace v TV jako věrohodné a zda tyto informace byly využity k řešení aktuálních sociálních problémů. 23 respondentů (41,0 %) uvedlo, že informace poskytované v TV jsou věrohodné. 31 respondentů (56,0 %) uvedlo, že jim poskytované informace připadaly nevěrohodné a 2 respondenti (3,0 %) uvedli, že neví, jestli jsou informace věrohodné či nikoli, obecně lze říci, že jim nevěří.

Tabulka 12 Věrohodnost informací z TV

Věrohodné informace z TV	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano	23	41,0
Ne	31	56,0
Nevím	2	3,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Graf 7 Věrohodnost informací z TV

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 13: Co by Vás zajímalo a chybí v programové nabídce TV?

Komentář

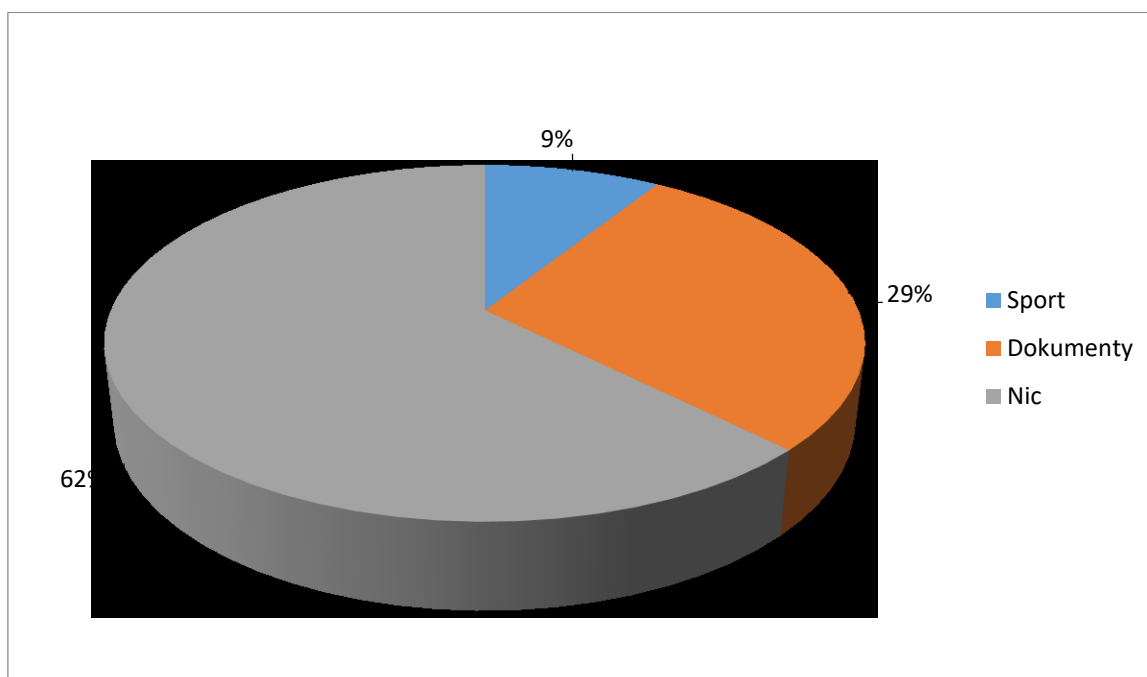
V tabulce 13 a na grafu 9 můžeme vidět, zda respondenti postrádají nějaké pořady v programové nabídce TV. 5 respondentů (9,0 %) uvedlo, že jim v programové nabídce chybí sportovní pořady. 16 respondentů (29,0 %) napsalo, že jim v programové nabídce chybí více dokumentárních bloků a dalších 35 respondentů (62,0 %) uvedlo, že jim v programové nabídce nechybí žádné informace, jsou spokojeni s nabízenou alternativou.

Tabulka 13 Nedostatek programové nabídky

Nedostatek programové nabídky	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Sport	5	9,0
Dokumenty	16	29,0
Nic	35	62,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Graf 8 Nedostatek programové nabídky

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 14: Jsou nějaké programy, které byste uvedli jako zbytečné/nevhodné?

Komentář

Tabulka 14 se předkládá odpovědi respondentů na otázku, které programy považují respondenti za zbytečné. 30 respondentů (54,0 %) uvedlo, že jsou některé programy nevhodné a 26 respondentů (46,0 %) uvedlo, že jsou některé programy užitečné.

Tabulka 14 Zbytečnost programové nabídky

Zbytečnost programů	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano	30	54,0
Ne	26	46,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Otázka 15: Pokud jste odpověděli, že některé pořady jsou zbytečné, uveďte které?

Komentář

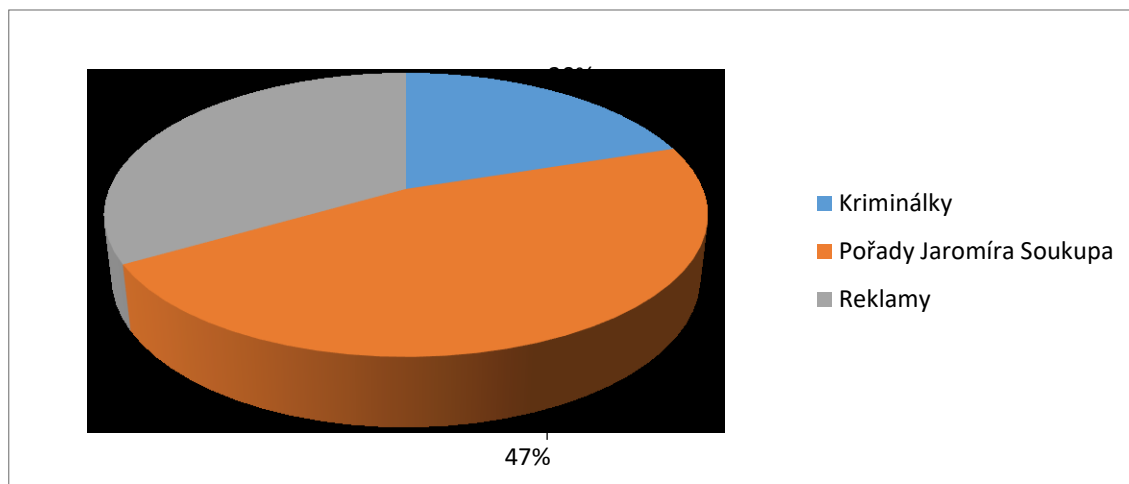
Tabulka 15 a graf 10 se věnuje hodnocení respondentů na otázku, zda se jim některé pořady TV zdají zbytečné (otázka 14). V případě odpovědi ano, 6 respondentů (20,0 %) reagovalo, že nevhodným programem jsou kriminálky, 14 respondentů (47,0 %) uvedlo, že jsou nevhodné pořady Jaromíra Soukupa. Dalších 10 respondentů (33,0 %) napsalo, že jsou nevhodné zavádějící, klamavé reklamy.

Tabulka 15 Uvedené programy

Uvedené programy	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)
Kriminálky	6	20,0
Pořady Jaromíra Soukupa	14	47,0
Reklamy	10	33,0
Celkem	30	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Graf 9 Uvedené programy

Zdroj: Autorka 2019

Otázka 16: Máte dojem, že starší generaci je věnován dostatečný prostor pro relevantní sociálně orientované informace či zábavné pořady?

Komentář

Tabulka 16 znázorňuje, zda je dostatečné množství programů TV zaměřeno na seniory. 29 respondentů (52,0 %) uvedlo, že v TV je dostatek programů a 27 respondentů (48,0 %) označilo, že není věnováno dostatečné množství programů zaměřené na seniory.

Tabulka 16 Programy pro seniory

Programy pro seniory	Absolutní četnost	Relevantní četnost (v %)
Ano	29	52,0
Ne	27	48,0
Celkem	56	100,0

Zdroj: Autorka, 2019

Z analýzy výsledků kvantitativně-kvalitativního výzkumu získaného pomocí techniky review a dotazníkového šetření u 56 respondentů (seniorů) vyplynula zajímavá zjištění. Po prověření nabídky programů státních (ČT1 a ČT2) i nestátních (NOVA, Barrandov TV) televizních vysílání věnované problematice znevýhodněných sociálních skupin (důraz kladen na seniorskou populaci) za dané časové období jednoho měsíce se ukázalo, že vybrané

TV stanice vysílají pouze minimum pořadů zaměřených na seniorskou populaci a nevěnují řešené problematice dostatečný prostor, včetně nedostatečného obsahového zaměření, které nenaplnuje kritéria pro funkci nástroje informační technologie pro řešenou cílovou skupinu.

Nejvíce sledované pořady seniory jsou Televizní noviny (20 respondentů, což je 36,0 %). Pořad Ulice uvedlo 17 respondentů (30,0 %) a dalších 8 respondentů (13,0 %) zmínilo pořad Prostřeno. Jiné TV pořady uvedlo 12 respondentů (21,0 %), např. AZ – kvíz, Soudkyně Barbara, Nebezpečné vztahy a dokumentární bloky. Povšechně se jedná o pořady necílené na sociální sféru, kterou by řešená sociální skupina ocenila.

Z pohledu četnosti sledování vybraných pořadů 8 respondentů (14,0 %) uvedlo, že sledují pořady 1x týdně; dalších 5 respondentů (9,0 %) přiznalo, že sledují pořady 2x – 3x týdně a 43 respondentů (77,0 %) označilo, že sledují vybrané pořady každý den. Na základě této skutečnosti můžeme soudit, že TV je skutečně využívané médium seniory a dá se říci, že je skutečně součástí jejich každodenního života.

Co se týká nabízených informací v rámci vysílaných programů na státní i nestátní TV, z výzkumu vyplynulo, že respondenti sice získávají informace o sociálních problémech (ano uvedlo 37 respondentů - 92,0 %; ne uvedlo 19 respondentů - 8,0 %), nicméně tyto nebyly vypovídající o potřebách seniorů, jejich naplňování; bohužel často uvedené glosy nebyly pozitivně laděny k seniorské populaci.

Zajímavá zjištění vyplynula z otázky věnované hodnocení respondentů na otázku, zda se jim některé pořady TV připadají zbytečné. Za nevhodné programy byly označeny kriminální seriály (6 respondentů, 20,0 %). 14 respondentů (47,0 %) uvedlo za nevyhovující a často negující seniorskou sociální skupinu pořady Jaromíra Soukupa. Dalších 10 respondentů (33,0 %) upozornilo, že nebezpečné a zavádějící jsou klamavé reklamy.

Na základě souhrnu odpovědí z výzkumu lze konstatovat, že množství programů TV zaměřeno na seniory není adekvátní požadavkům počtu sledovanosti seniorů. 29 respondentů (52,0 %) bylo relativně spokojeno, 27 respondentů se vyjádřilo (48,0 %), že by ocenilo více pořadů zaměřených na seniory. Je potřeba zamyslet se nad skutečností, že senioři jsou v dnešní době početnou skupinou obyvatelstva a jejich počet stále stoupá na základě dožití věku a je potřeba saturovat jejich potřeby i zájmy vzhledem jejich fyzickému i psychickému statusu.

7 DISKUZE

Předložená bakalářská práce je věnována problematice vlivu masmédií na seniorskou populaci. Na tuto část populace je nutné se zaměřit, jelikož v současné době zaznamenáváme velký nárůst této sociální skupiny, a to z důvodu zvyšující se demografické křivky dožití věku, a neopomíjet ji. Níže uvádíme několik podobných výzkumů zabývajících se seniory ve vztahu k masmédiím.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit dodržování sociální etiky masmédií ve vztahu k znevýhodněným sociálním skupinám v současné společnosti - cílová skupina senioři. V současné době se do popředí zájmu médií globálně po celém světě dostávají postoje a obdiv majoritní společnosti k uměle vytvářenému obrazu úspěšného mladého chytrého a krásného člověka versus zvyšující se počtu znevýhodněných lidí žijících na hranici životního minima (Pavelková, 2010). Evaluací sledovaných pořadů jednotlivých televizních stanic jsme dospěly k závěru, že média ve vztahu k znevýhodněným sociálním skupinám zauímají negativně konzumní pohled, což znamená šíření a podávání ne vždy zcela reálných informací, které mohou vést i vytváření nepřátelských postojů k dané skupině lidí (nezájem a lhostejnost, nedůsledné implementování novinářské etiky). Samozřejmě existuje i mnoho pozitivních působení ve prospěch znevýhodněných, ovšem v současné společnosti se dostává do pozadí, i když ve společnosti existuje velké množství jedinců, institucí, legislativních opatření, které se snaží podporovat a zplnomocňovat znevýhodněné spoluobčany.

Na problematiku médií ve vztahu se seniorskou populací upozorňuje ve svém projevu z roku 2010 tehdejší zmocněnec pro lidská práva Michael Kocáb, který tvrdí, že masmédiá často zneužívají právě vysoký věk seniorů k tomu, že události s tím spojené jsou pro širokou veřejnost zajímavější, což může vést k diskriminaci této skupiny, popř. až k sociálnímu vyloučení (www.vlada.cz, 2010). Stejně jako my vidí v této skutečnosti podnět ke změně postoje masmédií k seniorům, což by pomohlo ovlivňovat názory české majoritní společnosti.

Dle Lacinové, která ve své práci na téma Senioři ve světě nových médií uvádí, že seniorská populace k novým druhům médií přistupuje pozitivně a jsou otevřeni k řadě změn (např. užívání internetu, mobilních telefonů, naučit se novým věcem a technologií), stejně jako

respondenti v našem výzkumu. Ti by rádi přivítali více programů na TV stanicích, které jsme v rámci průzkumu hodnotili (Lacinová, 2012).

I autorka Tišnovská ve své práci mluví o skutečnosti, že senioři vnímají masmédiá pozitivně, a to v oblasti vnímání, emocí, ale i v jednoduchém přístupu k médiím. Využití médií má tedy pro seniory důležitou roli, a to při možném dosahování sociálního kontaktu pomocí této entity (Tišnovská, 2017).

Na základě všech zmíněných entit, včetně našich zjištění, je možné plně souhlasit s P. Bednaříkem a jeho kolektivem (2012), že masová média představují významnou součást života moderních společností v 21. století. Noviny, časopisy, filmy, rozhlasové a televizní vysílání, velká část internetové produkce (internetové verze tradičních médií, původní zpravodajské portály a blogy, mluvené slovo, filmy a hudba dostupné pro reprodukci či ukládání) a některé síťové služby jsou důležitou součástí jak naší každodennosti, tak ekonomické existence společnosti a politického rozhodování.

Seniory a médii se ve své pilotní studii zabývaly autorky R. Sedláková a L. Vidovičová (2005). Zpráva Mediální analýza obrazu seniorů si nekladla za cíl odpovědět na řešené otázky beze zbytku, zaměřila se především na otázku, jak vypadá „typický „senior v podání českých médií. Představuje teorii mediální konstrukce reality a koncept stereotypu. Upozorňuje na obraz stáří a seniora ve zpravodajských denících tří největších českých televizí a v médiích tištěných. Cílem této zprávy není hodnotit, ale podtrhnout některé výrazné tendence, se kterými se v dnešní mediální kultuře setkáváme, včetně poskytnutí prvního vhledu do mediální kultury s upozorněním na možnost zvýšení její inkluзивity v měnících se demografických podmínkách. Autorky se ptají, zda je možné vhodnou mediální politikou dosáhnout změny veřejného diskurzu a začít o stáří mluvit, psát a přemýšlet „jinak“. Závěry věnují shrnutí nejvážnějších či nejzajímavějších zjištění a stručným doporučením pro novinářskou praxi.

Na základě výše uvedených entit je možné konstatovat, že doba ani společnost není seniorům nakloněna. Etický podtext, který by měl být součástí každého našeho konání, je většinou věnovaný špatným zprávám (dobrým se většinou nevěnují), připoutává mediální pozornost celé společnosti mnohem pravděpodobněji. Často svým negativním obsahem ovlivňuje názory lidí na vybrané cílové sociální skupiny a přisuzuje jednotlivým sociálním skupinám nálepky, s kterými jsou poté veřejností vnímány. Jde tedy především o to, jakým způsobem jsou médii systematicky zobrazována. Změnit pohled lidí, vnímání jejich reality

je poté složité a náprava, podaří-li se, je většinou zdlouhavá. Zkrátka, proti pomluvě je těžké bojovat.

Zmocněnec vlády pro lidská práva a Výbor proti diskriminaci Rady vlády ČR pro lidská práva doporučuje médiím:

- Hledejte nová témata a rozšiřte varietu pokrývaných událostí. Aktivní senioři jsou pravidlem, nikoliv výjimkou.
- Reflektujte každodenní život seniorů, jejich aktivity, stížnosti i úspěchy.
- Diferencujte mezi jednotlivými aktéry - senioři jsou velice širokou a heterogenní skupinou.
- Pozor na generalizující stereotypní označení - vhodnější je individualizující přístup.
- Než uvedete údaj o chronologickém věku, uvažujte: je nezbytné jej uvádět? Přináší podstatnou informaci? Jak vypovídá o daném jedinci, jeho fyzické či mentální kondici, osobním či profesním životě?
- Vyvarujte se infantilizaci seniorů nebo jejich dehonestaci prostřednictvím nevhodných pojmenování; neužívejte pouze ze stylistických důvodů „alternativní“ označení aktérů jako např. babička, stařenka, děda apod.
- Usilujte o názorovou variabilitu citovaných mluvčích a zmiňovaných organizací; nechejte o události vypovídat konkrétní aktéry, jež se jí zúčastnili, využijte názory a optiku osob, jichž se přímo dotýká, a tak zvýšíte spektrum poskytovaných pohledů a vysvětlení prezentovaných událostí.
- Využijte komentář odborníků, kteří se tématům dlouhodobě věnují a mají pro ně obecnější vysvětlení (www.vlada.cz, 2010).

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce je věnována otázkám spojených s etikou médií ve vztahu k znevýhodněným sociálním skupinám ve společnosti, se zřetelem na seniorskou populaci.

V dnešní moderní době jsou média nepostradatelnou součástí našich životů a stále se vyvíjejí. Na člověka mají obrovský vliv a je možné konstatovat, že vstupují do životů, aniž bychom si to uvědomovali. Zprostředkovávají a zajišťují informace, které nás informují, zajímají nás, přitahují naši pozornost o dění ve společnosti, ve světě. Jejich zájem může být formován celou řadou podnětů, od potřeby orientovat se v politickém či ekonomickém životě společnosti přes snahu vzdělat se, pobavit se či jen zaplnit volný čas až po to, že jsme si na přísun takových sdělení prostě zvykli (Bednařík a kol., 2012). I když jsou motivy k šíření sdělení rozličné, měla by média využívat své možnosti šíření informací a oslovovat i příslušné sociální skupiny, které mohou v majoritní společnosti existovat ve znevýhodněném postavení a být jim nápomocna v jejich stálé integraci ve společnosti a naplňování jejich potřeb a sociálního smíru a porozumění.

Teoretická část bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se zabývá pojmoslovím ve vztahu k etice a morálce, jejich pojetí z historického kontextu, ale i v současné době. Druhá kapitola se věnuje problematice etických kodexů. Třetí kapitola definuje některé jednotlivé zdravotně a sociálně znevýhodněné sociální skupiny v rámci soudobé společnosti se zaměřením na seniorskou populaci. Poslední kapitola teoretické části se zabývá problematikou masmédií v návaznosti na řešené otázky.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit dodržování sociální etiky masmédií ve vztahu k znevýhodněným sociálním skupinám v současné společnosti - cílová skupina seniři. Zabývala se tím, jak jsou média využívána staršími spoluobčany a zmapovala, jak a jakým způsobem jsou masmédiá schopna ovlivňovat postoje majoritní společnosti k znevýhodněným sociálním skupinám v současné společnosti.

Na základě výsledků zjištěných pomocí empirického výzkumu uskutečněného metodou kvantitativně-kvalitativní na základě techniky dotazníkového šetření a obsahové analýzy review zaměřených na negativa a pozitiva působení masmédií na seniory bylo zjištěno několik skutečností. Vybrané TV stanice mají poměrně stabilní a vyváženou programovou nabídku, ovšem pouze minimum pořadů zaměřeno na seniorskou populaci. Podávané informace, které jsou někdy i zkreslené, by měly naplňovat potřeby, zájmy a edukační aktivity starších spoluobčanů, ale také ve větší míře působit na širokou veřejnost a vzbuzovat

zájem o zmíněnou sociální cílovou skupinu, která je často ve společnosti opomíjena. Uvědomit si, že každý z nás jednou zestárne, začít jednat v jejich prospěch, podávat pravdivé informace o kladech i záporech jejich života v současné postmoderní společnosti 21. století.

Je nutné si uvědomit, že noviny, časopisy, filmy, rozhlasové a televizní vysílání, stejně jako mnohé internetové stránky a některé knižní produkty, tedy masmédia, jsou přirozeně využívána i staršími spoluobčany a nabízejí jim potřebná sdělení přímo do jejich domovů, kde jsou často nuceni bez dalšího kontaktu se společností žít a fungovat.

Média a etika vzhledem k seniorské populaci má před sebou dost velké otazníky, jak napravovat klipovitě, často negativní šířené informace o této sociální cílové skupině, která si zaslouží pomoc, pochopení, úctu k důstojnému stárnutí, vzhledem k svému věku a vykonané celoživotní práci.

Závěrem snad je vhodné konstatovat, že součástí etiky a morálky by měla být určující pro úroveň společnosti i jistá míra důstojnosti, kterou si každý z nás zaslouží (Pavelková, 2010, s. 5).

„Již preambule Charty OSN sestavená v roce 1945 ukládá státům a občanům na celém světě, aby byli tolerantní a žili spolu v míru jako dobří sousedé. Základní snahou naší společnosti by mělo být budování takového prostředí, v němž by všichni lidé žili důstojně, v pochopení a bezpečí“ (Vyhláška č.30/1947 Sb.).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ALLEN, Jeffrey a Ashley HALLENE, 2019. *Technology Tips for Seniors*. 2. vyd. California: American Bar Association. ISBN 1641052627.
- BALOGOVÁ, Beáta, 2005. *Seniori*. Prešov: Akcent Print. ISBN 80-969274-1-8.
- BALOGOVÁ, Beáta et al. 2009. *Múdrosť veku – vek múdrosti*. Prešov: FF PU. ISBN 978-80-555-0084-3.
- BEDNAŘÍK, Petr. et al. 2012. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3028-8.
- BRŮHA, Dominik a Eva PROŠKOVÁ, KOLÁČKOVÁ, Jana, et al., 2011. *Zdravotnická povolání: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. přeprac. a aktual. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-7357-661-5.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2007. *Život cizinců v ČR*. V Praze: Souborné informace. ISBN 978-80-250-1548-3.
- ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDOVÁ, 2014. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4544-2.
- DISMAN, Miroslav a Martina CICHÁ, 2000. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.
- DOROTÍKOVÁ, Soňa a Eva PROŠKOVÁ, KOLÁČKOVÁ, Jana, et al., 2013. *Morálka a sociální soudržnost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 2.vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-631-4.
- DUROZOI, Gérard a Eva PROŠKOVÁ, KOLÁČKOVÁ, Jana, et al., 1994. *Filozofický slovník: Pomocná kniha pro výuku společenskovedních a esteticko-výchovných předmětů ve SŠ a na gymnáziích*. 2. dopl. vyd. Praha. ISBN 80-857-6407-5.
- GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-720-3124-4.
- GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON, et al., 2013. *Sociologie: praktická příručka pro sestry*. Praha: Argo. Praktické příručky pro sestry. ISBN 978-80-257-0807-1.
- GLUCHMAN, Vasil, 2008. *Úvod do etiky*. Brno: Tribun EU. ISBN 978-80-7399-552-2.
- GOLDMANN, Radoslav a Martina CICHÁ, 2004. *Etika zdravotní a sociální práce*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0907-0.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena, 1994. *Lékařská etika*. Praha: Galén. ISBN 80-858-2403-5.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2002. *České ošetřovatelství: praktická příručka pro sestry*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví. ISBN 80-701-3363-5.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2010. *Fenomén stáří*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha. ISBN

978-80-87109-19-9.

HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2012. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén. ISBN 978-807-2629-008.

HEGYI, Ladislav, 1994. *Care of Elderly in Countries in Transition*. Bratislava: Charis. ISBN sine.

HEGYI, Ladislav, 2012. *Sociálna gerontológia*. Bratislava: Herba. ISBN 978- 80-89171-99-6.

HUBER, Wolfgang, 2016. *Etika: základní otázky života*. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-642-0.

HUSÁR, Ján a Mário BLAHOTA, 2014. *Pravoslavný biblický sborník 3*. Praha: Gorlice. ISBN 978-83-63055-88-2.

JANKOVSKÝ, Jiří a Eva PROŠKOVÁ, KOLÁČKOVÁ, Jana, et al., 2018. *Etika pro pomáhající profese: Pomocná kniha pro výuku společenskovedních a esteticko-výchovných předmětů ve SŠ a na gymnáziích*. 2. aktual. a dopl. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7553-414-9.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ, 2009. *Masová média*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-466-3.

KAJANOVÁ, Alena, 2009. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové skupiny*. České Budějovice. ISBN 978-80-7394-181-9.

KLEVETOVÁ, Dana, 2017. *Motivační prvky při práci se seniory*. 2. přeprac. vyd., Praha: Grada. ISBN 978-802-7101-023.

KLIMENT, Pavel a Vít DOČEKAL, 2016. *Pohled na bezdomovství v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-5007-0.

KOVAL, Štefan. 2005. *Gerontológia a geriatría pre sociálnych pracovníkov*. Učebné texty pre bakalárske a magisterské štúdium sociálnej práce. Trnava: FZaSP, 2005. ISBN sine.

KRAJČÍK, Štefan. 2000. *Geriatría*. Trnava: SAP. ISBN 80-88908-68-X.

KUTNOHORSKÁ, Jana a Martina CICHÁ, 2008. *Výzkum ve zdravotnictví: metodika a metodologie výzkumu*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-1877-3.

KUZNÍKOVÁ, Iva a Martina CICHÁ, 2011. *Sociální práce ve zdravotnictví: metodika a metodologie výzkumu*. 3. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-2473-676-1.

KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea a Eva PROŠKOVÁ, KOLÁČKOVÁ, Jana, et al., 2000. *Oftalmopedie: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. dopl. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-859-3184-2.

- MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a KOLÁČKOVÁ, Jana, et al., 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. přeprac. a aktual. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-736-7002-X.
- MÁTEL, Andrej a Milan SCHAVEL, et al., 2011. *Aplikovaná sociální patológia v sociálnej práci*. Bratislava: VŠ ZaSP sv. Alžběty. ISBN 978-80-8132-009-5.
- MCQUAIL, Denis a Philip W. SUTTON, et al., 2002. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál. Praktické příručky pro sestry. ISBN 80-717-8714-0.
- MICHALÍK, Jan, 2011. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-859-3.
- PACOVSKÝ, Vladimír, 1990. *O stárnutí a stáří*. Praha: Avicenum. ISBN 80-201-0076-8.
- PAVELKOVÁ, Jaroslava, 2010. Pohled sdělovacích prostředků na problematiku lidí v nouzi. In: M. LUKÁČ a B. FRK, et al. *Chudoba a sociálně vyloučení ako problém súčasnosti: sborník. Výzvy a trendy*. Prešov: Občianske združenie Potenciál. ISBN 978-80-969073-1-1.
- PŘIBYL, Hugo, 2015. *Lidské potřeby ve stáří*. Praha: Maxdorf. ISBN 978-80-7345-437-1.
- PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮNĚK, 2012. *Eutanazie - pro a proti: etnické, marginální a rizikové skupiny*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4659-3.
- REICHEL, Jiří a Martina CICHÁ, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3006-6.
- REMIŠOVÁ, Anna, 2010. *Etika médií*. Bratislava: Kalligram. ISBN 978-80-8101-376-8.
- SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ, 2012. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3850-5.
- SKÁKALOVÁ, Tereza a Eva PROŠKOVÁ, KOLÁČKOVÁ, Jana, et al., 2016. *Sluchová vada a její sociální dopady v dospělém věku: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. přeprac. a aktual. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-628-5.
- ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena a Eva PROŠKOVÁ, KOLÁČKOVÁ, Jana, et al., 2002. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 2. dopl. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-9006-8.
- THOMPSON, Mel a Eva PROŠKOVÁ, KOLÁČKOVÁ, Jana, et al., 2004. *Přehled etiky: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 2. dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717 8-806-6.

TYRLÍK, Mojmír a Eva PROŠKOVÁ, KOLÁČKOVÁ, Jana, et al., 2004. *Morální jedná ní: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 2. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3535-8.

VALENTA, Milan a Jan MICHALÍK, LEČBYCH, Martin, 2018. *Mentální postižení*. 2. přeprac. a aktual. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0378-2.

ŽUMAROVÁ, Monika a Beáta BALOGOVÁ, 2009. *Medzigeneračné mosty*. Svidník: Menta Media. ISBN 978-80-89392-08-7.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BARRANDOV TV: Moje zprávy, 2019. www.barrandov.tv [online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://www.barrandov.tv/moje-zpravy>.

ČESKÁ TELEVIZE: Pořady A-Z, 2019. www.ceskatelevize.cz [online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/a-z/>

EURO ZPRÁVY: Právo na smrt - eutanazie: Kde je asistovaná sebevražda povolena?, 2017. www.eurozpravy.cz [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/veda-a-technika/veda/77965-pravo-na-smrt-eutanazie-kde-je-asistovana-sebevrazda-povolena/>.

HORIZONT 2020: Zdraví, demografická změna, životní pohoda, 2019. www.h2020.cz [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.h2020.cz/cs/spolecenske-vyzvy/zdravi-demograficka-zmena-zivotni-pohoda/informace>.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD: Článek 17, 1993. www.zakony.centrum.cz [online]. [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>.

MEZINÁRODNÍ KLASIFIKACE NEMOCÍ: MKN - 10: Poruchy duševní a poruchy chování, 2018. www.uzis.cz [online]. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>.

MÉDIA A SENIOŘI: Doporučení zmocněnce vlády pro lidská práva, 2010. www.vlada.cz [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/proti-diskriminaci/memorandum-media-a-seniori-73570/>.

MÉDIA A SENIOŘI: Zobrazování seniorů v médiích, 2010. www.vlada.cz [online]. [cit. 2019-05-10]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/proti-diskriminaci/Seniori-a-media-doporuceni-Vyboru-proti-diskriminaci_1.pdf.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY: Situace v oblasti migrace v ČR je dlouhodobě stabilní, 2018. www.mvcr.cz [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/situace-v-oblasti-migrace-v-cr-je-dlouhodobe-stabilni.aspx>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Průkaz osoby se zdravotním postižením, 2018. www.portal.mpsv.cz [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/dzp/prukaz>.

MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA: Bezdomovci jsou v ČR hlavně Češi, z jiných národností lze zmínit snad jen Slováky, 2018. www.mkc.cz [online]. Praha [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://mkc.cz/cz/o-nas/aktuality/bezdomovci-jsou-v-cr-hlavne-cesi-z-jinych-narodnosti-lze-zminit-snad-jen-slovak>.

NÁRODNÍ SOUSTAVA POVOLÁNÍ: Zdravotně sociální pracovník, 2017. www.nsp.cz [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/zdravotne-socialni-pracov-3cc2>.

NOVA: Pořady, 2019. www.tn.nova.cz [online]. [cit. 2019-04-26]. Dostupné z: <https://tv.nova.cz/porady/>

NOVINKY. CZ: Názory na legalizaci eutanazie se různí, 2014. www.novinky.cz [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/zdravi/347740-nazory-na-legalizaci-eutanazie-se-ruzni.html>.

PRESS SERVIS: Útoky v médiích, 2007. www.press-servis.ecn.cz [online]. [cit. 2019-05-10]. Dostupné z: <https://press-servis.ecn.cz/manual/utoky-v-mediich-krizova-komunikace>

PRESS SERVIS: Jak fungují média, 2007. www.press-servis.ecn.cz [online]. [cit. 2019-05-10]. Dostupné z: <https://press-servis.ecn.cz/manual/jak-funguji-media/>.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY: Ústava České republiky, 1993. www.psp.cz [online]. [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.

PSYCHOLOGIE: Senioři v médiích, 2010. www.nakladatelstvi.portal.cz [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/psychologie-dnes/83035/seniori-v-mediich>.

SEDLÁKOVÁ, Renáta a Lucie VIDOVIČOVÁ: Mediální analýza obrazu seniorů, 2005. www.spvg.cz [online]. [cit. 2019-05-10]. Dostupné z: <http://www.spvg.cz/medialni-analyza-obrazu-senioru/>.

SOCIÁLNÍ PRACOVNÍCI: Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR, 2006. www.socialnipracovnici.cz [online]. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z:

http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_ssper.pdf?fbclid=IwAR21krSoTzDyGME5WZmRtQtmXVxR5lxP1NQmEBX7ypkJaY_GqPWrhTYOm7w.

SOCIÁLNÍ REVUE: Etický kodex je základ při aplikaci metod sociální práce, 2005. www.socialnirevue.cz [online]. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/eticky-kodex-je-zaklad-pri-aplikaci-metod-socialni-prace-rika-vera-novotna>.

SVEŘEPA, Milan, 2005. Sociální práce: Sociální práce a média [online]. [cit. 2019-05-10]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/index.php?sekce=2&ukol=detail&id=26&clanekid=594>

TAYLOR&FRANCIS ONLINE: Social media and senior citizen advocacy: an inclusive tool to resist ageism?, 2014. www.tandfonline.com [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21565503.2015.1050411>.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ: Zdravotně sociální pracovník, 2019. www.fhs.utb.cz [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://fhs.utb.cz/studium/prijimaci-rizeni/bakalarske-studium/zdravotne-socialni-pracovnik/>.

JINÉ ZDROJE

HAMADOVÁ, Petra, 2006. *Socioprofesní dimenze edukace žáků se zrakovým postižením*. Brno. Disertační práce. Masarykova Univerzita. Vedoucí práce Prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.

LACINOVÁ, Eva, 2012. *Senioři ve světě nových médií*. Praha. Diplomová práce. Karlova Univerzita. Vedoucí práce Mgr. Radim Wolák.

TIŠNOVSKÁ, Anna, 2017. *Postoj seniorů k využívání médií a multimédií při dosahování sociálního kontaktu*. Brno. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. Vedoucí práce Mgr. Pavel Bajer, Ph.D.

ZÁKONY A VYHLÁŠKY

Vyhláška č.30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora.

Zákon č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č.40/2009 Sb., o trestním zákonu.

ELEKTRONICKÉ ČLÁNKY

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020, 2019. www.portal.mpsv.cz [online]. Praha, s. 12-13 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020, 2018. www.portal.mpsv.cz [online]. Praha, s. 5-30 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf.

SOCIÁLNÍ SLUŽBY: Senioři a stereotypy, 2015. www.socialnisluzby.eu [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné

z: www.socialnisluzby.eu/ckfinder/userfiles/files/Senio%C5%99i%20a%20stereotypy.pdf.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MKN Mezinárodní klasifikace nemocí

ČR Česká republika

TV Televize

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

<i>Tabulka 1 Pohlaví</i>	46
<i>Tabulka 2 Vzdělání</i>	47
<i>Tabulka 3 Obor</i>	48
<i>Tabulka 4 Bydliště</i>	49
<i>Tabulka 5 Odchod do důchodu</i>	49
<i>Tabulka 6 Které TV stanice sledujete?</i>	50
<i>Tabulka 7 Sledované státní stanice</i>	51
<i>Tabulka 8 Sledované soukromé stanice</i>	51
<i>Tabulka 9 Sledované TV pořady</i>	52
<i>Tabulka 10 Frekvence sledování</i>	53
<i>Tabulka 11 Získávání informací z TV</i>	54
<i>Tabulka 12 Věrohodnost informací z TV</i>	55
<i>Tabulka 13 Nedostatek programové nabídky</i>	56
<i>Tabulka 14 Zbytečnost programové nabídky</i>	57
<i>Tabulka 15 Uvedené programy</i>	57
<i>Tabulka 16 Programy pro seniory</i>	58
<i>Graf 1 Vzdělání</i>	47
<i>Graf 2 Obor</i>	48
<i>Graf 3 Sledovanost TV stanic</i>	50
<i>Graf 4 Sledované soukromé stanice</i>	52
<i>Graf 5 Sledované TV pořady</i>	53
<i>Graf 6 Frekvence sledování</i>	54
<i>Graf 7 Věrohodnost informací z TV</i>	55
<i>Graf 8 Nedostatek programové nabídky</i>	56
<i>Graf 9 Uvedené programy</i>	58

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P1: DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

1. Pohlaví
 - A) Muž
 - B) Žena

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - A) Základní
 - B) Střední s výučním listem
 - C) Střední s maturitou
 - D) Vyšší odborné
 - E) Vysokoškolské bakalářské
 - F) Vysokoškolské magisterské
 - G) Vysokoškolské doktorské

3. Který obor jste absolvoval/a?

4. Žijete ve městě nebo na vesnici?
 - A) Vesnice
 - B) Město

5. V kolika letech jste odešel/odešla do důchodu?
 - A) 65 – 75 let
 - B) 76 – 85 let

6. Které TV stanice sledujete?
 - A) Státní (Př. ČT 1, ČT 2)
 - B) Soukromé (Př. Nova, Prima)

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ POKRAČOVÁNÍ

7. Které **státní stanice** sledujete?

8. Které **soukromé stanice** sledujete?

9. Které z nabízených **pořadů TV** sledujete?

10. Jak často sledujete Vámi vybrané pořady?

- A) 1x týdně
- B) 2x – 3x týdně
- C) Každý den

11. Získáváte informace o sociálních problémech prostřednictvím TV?

- A) Ano
- B) Ne

12. Byly informace získané z TV vysílání věrohodné, byly využity k řešení Vašich sociálních problémů?

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím

13. Co by Vás zajímalo a chybí v programové nabídce TV?

14. Jsou nějaké programy, které byste uvedli jako zbytečné/nevhodné?

- A) Ano
- B) Ne

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ POKRAČOVÁNÍ

15. Pokud jste odpověděli, že některé pořady jsou zbytečné, uveďte které?

16. Máte dojem, že starší generaci je věnován dostatečný prostor pro relevantní sociálně orientované informace či zábavné pořady?

A) Ano

B) Ne